

Muuttuva ruotsinsuomalaisuus

Kriittinen diskurssianalyysi Antti Jalavan ja Susanna Alakosken
representaatioista ruotsalaisissa kirjallisuusarviossa

Tuire Liimatainen
Pro gradu-tutkielma
Helsingin yliopisto
Maailman kulttuurien laitos
Alue- ja kulttuurintutkimus
Pohjoismaiden tutkimus
Huhtikuu 2013

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
2.1 Ruotsinsuomalaiset	4
2.1.1 Suomalaiset Ruotsissa	4
2.1.2 Maahanmuuttajista vähemmistöksi	7
2.1.3 Uuden vuosituhannen ruotsinsuomalaisuus	9
2.2 Ruotsinsuomalainen identiteetti	10
2.2.1 Identiteetti	11
2.2.2 Hybridit identiteetit	12
2.2.3 Enemmistöjen ja vähemmistöjen kesken	15
2.3 Kirjallisuuden uudet muodot	18
2.3.1 Ruotsinsuomalainen kirjallisuus	18
2.3.2 Maahanmuuttajakirjallisuus muutoksessa	22
3 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ	25
3.1 Aineiston motivointi	25
3.2 Kriittinen diskurssianalyysi	28
3.3 Mediatekstit tutkimuksen kohteena	30
4 ANALYYSI	33
4.1 Vähemmistöidentiteetin kynnyksellä	33
4.1.1 Kansallisuus identiteetin lähteenä	33
4.1.2 Kahden kulttuurin välissä	37
4.1.3 Muukalaisena Ruotsissa	40
4.2 Uuden vuosituhannen ruotsinsuomalaisuus	43
4.2.1 Vaiettu identiteetti	43
4.2.2 Erilaiset ja yksilölliset maahanmuuttajat	48
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	51
6 YHTEENVETO	59
LÄHTEET	63

1 JOHDANTO

Slussenin sissit voi vihdoinkin unohtaa, tilalle on astunut uusi moderni ruotsinsuomalaisuus! Näin kirjoitti Helsingin Sanomat keväällä 2013 kahden sivun kokoisesta ruotsinsuomalaisuutta käsitelleestä artikkelin yhteydessä.¹ Artikkelissa toisen sukupolven ruotsinsuomalainen, muusikko Darya Pakarinen kertoi suomalaisuuden sekä suomen kielen statuksen parantuneesta asemasta ja sitä myötä myös ruotsinsuomalaisen kulttuurin uudesta noususta ja suosioista Ruotsissa. Ruotsinsuomalaisuudella on Ruotsissa aivan uudenlaista kulttuurista nostetta. Samana keväänä myös Mika Ronkaisen ohjaama ruotsinsuomalaisuudesta kertova elokuva *Laulu koti-ikävästä* huomioitiin Ruotsissa laajasti sen voitettua Göteborgin kansainvälisillä elokuvajuhlilla parhaan dokumenttielokuvan palkinnon.

Ruotsinsuomalaisuus ei suinkaan aina ole ollut trendikästä. Ruotsin suomalaistaustaista väestöä ovat vuosikymmenien ajan leimanneet huonot elinolot, kieli- vaikeudet, ennakkoluulot sekä oman alkuperän aiheuttama häpeä. Tämän päivän ruotsinsuomalaisuutta ei ole aivan yksinkertaista määrittellä, vaan ruotsinsuomalaisuuden on nykypäivänä nähty ennemminkin olevan kulttuuri-identiteetti kuin etnisyyteen perustuva määrittely. Myös ruotsinsuomalaisen väestöryhmän sisällä esiintyy paljon vaihtelua etnisyyden sekä oman identiteetin määrittelyn suhteen.

Uudella vuosituhannella moni ruotsinsuomalainen on alkanut käsitellä omaa taustaansa, kokemuksiaan ja identiteettiään. Ruotsinsuomalaisuuden voi nähdä olevan kytköksissä maailmanlaajuisiin globaaleihin muuttoliikkeisiin, joiden seurauksena uusia limittäisiä ja hybridisiä identiteettityyppejä syntyy jatkuvasti. Sen lisäksi, miten vähemmistö- ja maahanmuuttajaryhmät itsensä ja identiteettinsä näkevät, avainasemassa oman identiteetin määrittelyssä ovat myös valtaväestöstä käsin tulevat asenteet ja määrittelyt. Ruotsinsuomalaisiin liittyvässä tutkimisessa on viime vuosien aikana keskitytty ruotsinsuomalaisten omaan identiteetin määrittelyyn, mutta ei niinkään valtaväestöstä käsin tuleviin määrittelyihin ja asenteisiin. Onkin syytä kysyä, onko ruotsalaisten suhtautuminen ruotsinsuomalaisiin oikeasti muuttunut ja jos on, millä tavalla? Miten valtaväestö heidät nykyään näkee?

---

¹ Kotirinta, Pirkko 2013: Ruotsinsuomalainen – ja ylpeä siitä. *Helsingin Sanomat*, 2.4.2013.

Tämä tutkimus tarkastelee ruotsalaisissa päivälehdissä ilmestyneiden kirjallisuusarvioiden perusteella ruotsinsuomalaisuuden representaatioita 1980- ja 2000-luvuilla. Tarkasteltavaksi kirjallisuudeksi tutkimukseen on valittu kaksi menestyneintä ruotsinsuomalaista romaania: Antti Jalavan romaani *Asfaltt blomman* vuodelta 1980 (suom. *Asfalttikukka*) sekä Susanna Alakosken romaani *Svinälängorna* vuodelta 2006 (suom. *Sikalat*). *Asfalttikukka* oli ilmestyessään vuonna 1980 menestys Ruotsissa ja sen on nähty olevan ensimmäinen tasokas kuvaus suomalaissiirtolaisten elämästä Ruotsissa. *Asfalttikukka* sai suurta huomiota myös Suomessa, missä sen käänsi Pentti Saarikoski. *Asfalttikukkaakin* suuremman huomion Ruotsissa vuonna 2006 sai Alakosken *Sikalat*, joka myöhemmin samana vuonna sai Ruotsin arvostetuimman kirjallisuustunnustuksen August-palkinnon. Romanista tehty elokuvasovitus oli myös Ruotsin Oscar-ehdokkaana vuonna 2011.

Tutkimuksen päätavoitteena on tarkastella ruotsinsuomalaisten kirjailijoiden representaatioiden kautta sitä, miten ruotsinsuomalaisuus näyttäytyy valtaväestöstä käsin tulevien määrittelyjen kautta 1980-luvulla sekä 2000-luvulla. Mielenkiintoista on myös tutkia, onko ruotsinsuomalaisen vähemmistöidentiteetin kehityksellä ja mahdollisilla representaatioissa havaittavilla muutoksilla yhteyksiä keskenään. Laajemmin tutkimuksella on mahdollista kertoa ruotsalaisen valtaväestön sekä ruotsinsuomalaisten välisistä suhteista nykypäivänä sekä menneinä vuosikymmeninä. Tutkimus keskittyy erityisesti siihen, miten ruotsinsuomalaisia on eri vuosikymmeninä merkityksellistetty ruotsalaisesta valtaväestöstä käsin.

Tutkimuskysymykset:

- Miten Antti Jalavaa ja Susanna Alakoskea representoidaan ruotsalaisten päivälehtien kirjallisuusarvioissa?
- Miten kirjailijoiden representaatiot heijastavat ruotsinsuomalaista identiteettiä eri vuosikymmenillä?
- Mitä kirjailijoiden representaatiot kertovat valtaväestön ja ruotsinsuomalaisten välisestä suhteesta?

Aineisto tarjoaa mielenkiintoisen vertailumahdollisuuden kahden aikakauden välillä. 1980-luvulla ruotsinsuomalaisuuden on nähty alkaneen vasta muodostua

omana vähemmistöidentiteettinä, kun vuonna 2006 ruotsinsuomalaiset ovat olleet jo usean vuoden ajan yksi Ruotsin virallisista ja tunnustetuista vähemmistöryhmistä. Myöskään globalisaatiota ei vielä 1980-luvulla nähty yhtä voimakkaana kuin nykypäivänä. Globalisaation myötä monikulttuurisuuden ja identiteettiin liittyvien asioiden käsittelyn onkin nähty vahvasti muuttuneen. Tutkimus pyrkii erityisesti tarkastelemaan ruotsinsuomalaisuutta suhteessa vallitseviin teorioihin postmodernista identiteetistä. Vaikka ruotsinsuomalaisuutta onkin tutkittu paljon menneinä vuosikymmeninä, ei sitä kuitenkaan ole voitu ennen 2000-lukua tarkastella suuressa mittakaavassa suhteessa globaaleihin identiteettiteorioihin, vaan ruotsinsuomalaisuus on nähty ennemmin identiteettinä ruotsalaisuuden ja suomalaisuuden välissä. Uudet globaalit identiteettimuodot ovat mahdollisia vasta pysyvän asettumisen ja jälkipolvien myötä.

Jälkikolonialistiset teoreetikot Homi K. Bhabha ja Stuart Hall ovat viime vuosikymmeninä olleet näkyvimpiä kulttuurista identiteettiä koskevan teorian kehittäjistä. Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuukin pitkälti Stuart Hallin identiteettiteorioihin. Vaikka Bhabha ja Hall ovatkin teorioissaan tarkastelleet lähinnä jälkikolonialistisia muuttoliikkeitä, soveltuvat heidän teoriansa kuitenkin myös ruotsinsuomalaisen identiteetin käsittelyyn. Suomen ja Ruotsin välisissä suhteissa perinteisesti nähdyn epäsymmetrian on joissakin keskusteluissa nähty osin johtuvan Suomen historiallisesta asemasta osana Ruotsia. Lisäksi Suomesta lähteneet suuret muuttoaalot sijoittuvat ajallisesti toisen maailmansodan jälkeisiin suuriin muuttoliikkeisiin, joita leimasi osaksi myös jälkikolonialisuus. Jälkikolonialistinen näkökulma tarjoaakin keinoja myös suomalaisten ja ruotsalaisten välisten suhteiden analyysiin.²

Identiteetin lisäksi tutkimuksen yhtenä keskeisimpänä tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään tarkemmin valtaväestön ja vähemmistöryhmien välisiä suhteita. Tarkasteltaessa vähemmistöryhmien tuottamaa kirjallisuutta ei tutkimuksessa voi myöskään välttyä tarkastelemasta vähemmistö- ja maahanmuuttajakirjallisuuden määrittelyjä sekä niiden suhdetta ruotsalaiseen valtakirjallisuuteen.

---

² Ks. esim. Kuortti, Joel; Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli 2007: *Kolonialismin jäljet. Keskustat, periferiat ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus.

2 TEOREETTINEN VIIITEKEHYS

2.1 Ruotsinsuomalaiset

Suomalaisilla on mielenkiintoinen asema Ruotsissa maan tunnustettuna historiallisena vähemmistönä sekä uudempana maahanmuuttajaryhmänä. Jo 1500-luvun lopulta alkaen suuria siirtolaisryhmiä, niin sanottuja metsäsuomalaisia, lähti Savosta Keski-Ruotsiin uudisviljelyn perässä ja myöhemmin historiallisten rajanvetojen vuoksi, suomenkielisiä ryhmiä jäi Ruotsin puolelle erityisesti pohjoiseen Tornionjokilaakson alueelle. Toisen maailmansodan aikana Suomesta siirrettiin lisäksi yli 70 000 lasta Ruotsiin sodan jaloista. Nykyinen suomalaisperäinen väestö Ruotsissa on kuitenkin lähes kokonaan toisen maailmansodan jälkeisten suurten muuttoaaltojen suomalaissiirtolaisia, jotka lähtivät länsinaapuriiin paremman elintason toivossa.

Vuosikymmenien aikana suomalaissiirtolaiset ovat vähitellen rakentaneet omaa vähemmistöidentiteettiään uudessa kotimaassaan. Ruotsinsuomalaisuuden voi-kin tänä päivänä nähdä olevan oma erityisidentiteettinsä Ruotsissa ja samalla myös laajemmin yhteydessä uusiin globaaleihin identiteettiteorioihin.

2.1.1 Suomalaiset Ruotsissa

Suomen ja Ruotsin välillä on aina esiintynyt muuttoliikettä. Korkiasaaren (2001:5) mukaan maiden läheinen maantieteellinen sijainti on ollut yksi olennaisimmista edellytyksistä muutolle maiden välillä. Lisäksi maiden pitkä, yhteinen historia ja perinteet ovat muokanneet ajan kuluessa suomalaisen ja ruotsalaisen kulttuurin, työelämän, lait, yhteiskunnan instituutiot, mentaliteetin ja perusarvot monessa suhteessa samanlaisiksi ja antanut osaltaan myös edellytyksen muuttoliikkeelle (Junila & Westin 2007:14; Korkiasaari 2001:5). Bladh ja Kuvaja (2006:13) myös täydentävät, että juuri maiden yhteiskuntien limittäiset rakenteet ja yhteiset verkostot kertovat Suomen ja Ruotsin olleen jo ennen vuotta 1809 tiukasti yhteen kietoutuneita. Suomea ja ruotsia on lisäksi puhuttu satojen vuosien ajan laajasti kummankin maan alueilla.

Toisen maailmansodan jälkeen Euroopassa alkoi ennennäkemättömän suuri muuttoliike, kun vähän teollistuneista maista Euroopan laitamilta muutettiin pi-

demmälle teollistuneisiin maihin. Pohjoismaista ylivoimaisesti eniten siirtolaisia houkutteli Ruotsi, jonka teollisuus oli toisen maailmansodan jälkeen kehittyntä ja jonka teollisuuden tuotteet olivat kysytyjä muualla Euroopassa. Puolueeton Ruotsi oli välttynyt toiselta maailmansodalta ja maan infrastruktuuri oli säilynyt sodasta vahingoittumattomana. Kotimainen työvoima ei Ruotsissa kuitenkaan riittänyt vastaamaan kysyntään ja siksi työvoimaa alettiin etsiä ulkomailta. Maassa säädettiin 1950-luvulla uusi ulkomaalaislaki, jonka avulla maahanmuuttoa pyrittiin helpottamaan rajoittamisen sijasta. Samalla vuosikymmenellä päätettiin myös yhteispohjoismaisista työmarkkinoista, jotka mahdollistivat passi- ja viisumivapauden myötä työvoiman vapaan siirtymisen maasta toiseen Pohjolan sisällä.

Yhteispohjoismaisten työmarkkinoiden myötä myös Suomesta lähti toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä satojatuhansia siirtolaisia Ruotsiin. Korkiasaari (2001:5–6) on koonnut yhteen syitä toisen maailmansodan jälkeiseen muuttoaaltoon Suomesta Ruotsiin:

Suomen työntö

- Sodanjälkeinen elämisen ankeus, "itänaapurin pelko".
- Talouselämän jyrkät suhdannevaihtelut, työttömyys, matala tulotaso, sosiaaliturvan puutteellisuus.
- Elinkeinoelämän maatalousvaltaisuus, suuri pientilojen määrä, maatalouselinkeinon käyminen kannattamattomaksi.
- Sisä- ja ulkopoliittinen epävakaus.
- Talouspoliittinen "shokkihoito" (suuret devalvaatiot, peltojen paketointi ym.).
- Suurten ikäluokkien synnyttämät paineet työmarkkinoilla.
- Teollisuuskeskusten asuntopula.
- Nuorten ikäluokkien kasvaneet elintaso-odotukset.

Ruotsin veto

- Nopea teollinen kehitys ja siitä aiheutunut työvoimapula, työvoiman värväys.
- Korkea palkka- ja elintaso Suomeen verrattuna.
- Taloudellinen ja poliittinen vakaus.
- Aikaisemmin muuttaneiden välittämätieto Ruotsin oloista, "sukulaisvärväys".

Taulukko 1: Ruotsinsiirtolaisuuden työntö- ja vetotekijät (Korkiasaari 2001:5-6)

Muuttovirrat Suomesta Ruotsiin alkoivat jo jossain määrin kasvaa heti toisen maailmansodan päättymisen jälkeen, mutta eivät vielä yhtä suuressa määrin kuin seuraavilla vuosikymmenillä. Suomi oli toisen maailmansodan päättymisen jälkeen köyhä maa, jonka pääelinkeino oli pieni ja tehoton maatalous. Palkkatasot olivat matalia ja suurin osa väestöstä asui yhä maaseudulla. Sodan jälkeisinä vuosina Ruotsiin muutti erityisesti joko ruotsia äidinkielenään puhuvia tai kieltä hallitsevia suomalaisia, joiden oli helppo muuttaa ja sopeutua Ruotsiin. Nämä 1940- ja 1950-lukujen suomalaiset muuttajat olivat myös usein korkeasti koulutettuja ja pioneereja, joiden on nähty avanneen tietä seuraavien vuosikymmenien suurelle muuttoaalolle. (Korkiasaari 2001:4; Pynnönen 1991:42.)

Suomen elinkeinorakenne alkoi muuttua voimakkaasti pian toisen maailmansodan jälkeen, kun maa alkoi teollistua nopeasti vanhan pääelinkeinoon, maatalouden, kustannuksella. Vahvistuva teollisuus vauhditti samalla myös kaupunkien kasvua 1960-luvulla, mutta suuret muuttovirrat maaseudulta kaupunkeihin johtivat kuitenkin asuntopulaan erityisesti Etelä-Suomen kaupungeissa. Samalla vuosikymmenellä sodanjälkeiset suuret ikäluokat varttuivat työikäisiksi ja työmarkkinoille ilmaantui viidessä vuodessa 100 000 uutta työnhakijaa, joille ei kaikille riittänyt töitä. (Pynnönen 1991:41–42.) Monet maaseudulta lähteneet muuttajat siirtyivät edelleen Ruotsiin asuntopulan ja työttömyyden pakottamana, monet myös suoraan kotiseuduiltaan Ruotsin vetotekijöiden houkuttelemana (Korkiasaari 2001:5; Pynnönen 1991:41–42).

Muuttovirrat saavuttivat huippunsa 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa ja alkoivat laantua heti 1970-luvun alusta lähtien Suomen kansantalouden kohentuessa sekä Ruotsin työvoiman tarpeen vähentyessä. Myös maailmanlaajuisen talouden taantumien ja uusien kiristyneiden maahanmuuttolakien on nähty laannuttaneen siirtolaisvirtoja Suomesta Ruotsiin (Junila & Westin 2007:14).

Muuttoa Suomesta Ruotsiin esiintyy yhä, mutta suuren muuttoaalton jälkeen sitä ei ole enää esiintynyt samanlaisella voimakkuudella kuin 1960- ja 1970-luvuilla. Vuosien 1945 ja 1994 välillä 700 000–800 000 suomalaisen on arvioitu muuttaneen Ruotsiin, mutta lyhytaikaisten työsuhteiden ja paluumuuton vuoksi pysyvästi Ruotsiin on arvioitu asettuneen noin 250 000 suomalaista (Korkiasaari & Tarkiainen 2000:156). Ruotsin tilastolliselta keskukselta Statistiska

Centralbyrånilta tilatun selvityksen mukaan vuoden 2012 lopulla suomalaistaustaisen väestön koko Ruotsissa oli noin 712 000, kun mukaan laskettiin myös kolmannen sukupolven ruotsinsuomalaiset. Luvusta ensimmäisen ja toisen polven edustajia arvioidaan olevan noin 425 000. (SR Sisuradio 2013.)

2.1.2 Maahanmuuttajista vähemmistöksi

Ruotsissa ei ollut aikaisemmin koettu maahanmuuttoa samassa mittakaavassa kuin toisen maailmansodan jälkeen. Vierastyöläisiä oli Ruotsissa pidetty alun perin vain tilapäisilmiönä eikä muuttajien yhteiskunnallisiin tarpeisiin, kuten riittävään työhön opastamiseen sekä kielipalveluihin ollut kiinnitetty tarpeeksi huomiota. Myöskään maahanmuuttajien ja heidän jälkeläistensä monia sosiaalisia ja kulttuurisia tarpeita ei ollut tuettu riittävästi. Kun monien maahanmuuttajien ymmärrettiin 1960-luvun lopulla jääneen Ruotsiin pysyvästi, syntyi maassa tarve luoda uutta vapaamielisempää siirtolaispolitiikkaa.

Pohjoismaissa siirtolaistutkimus näki vielä pitkälle 1970-lukua, että siirtolaiset sulautuisivat valtaväestöön ennen pitkää (Pynnönen 1995:150). Suomalaisten muuttajien elämää Ruotsissa värjättivät vielä 1970-luvulla huonojen työolojen lisäksi erityisesti lasten kieli- ja kouluvaikeudet sekä puuttuvat yhteiskunnalliset vaikutusmahdollisuudet. Vuonna 1975 Ruotsissa esiteltiin uusi integraatioon perustuva maahanmuuttopolitiikka, jonka päätarkoitus oli helpottaa maahanmuuttajien sopeutumista Ruotsiin. Uuden maahanmuuttopolitiikan tavoitteena oli antaa maahanmuuttajille mahdollisuus säilyttää oma kulttuurinsa ja kotikielensä ilman, että ne katoaisivat ruotsalaisen kulttuurin ja kielen kustannuksella. Aikaisemmin samalla vuosikymmenellä suomalaisten kielellisiin oikeuksiin Ruotsissa oli myös yritetty hakea ratkaisua Pohjoismaisella kulttuurisopimuksella vuonna 1971, jonka mukaisesti jossain muussa Pohjoismaassa asuvien pohjoismaalaisten äidinkielen opetuksen tarve tulisi tyydyttää. 1970-luku onkin nähty vilkkaana järjestäytymisen vuosikymmenenä. Uuden maahanmuuttopolitiikan myötä myös suomalaissiirtolaiset alkoivat aktivoitua niin poliittisella kuin kulttuurisellakin saralla. (Korkiasaari 2001:6.) Samalla myös siirtolaisten kulttuurihankkeet alkoivat saada rahoitusta Ruotsin valtiolta. Myös suomalaista siirtolaisuutta kuvaavaa kirjallisuutta alkoi ilmestyä Ruotsissa 1970-luvulla ja saman vuosikymmenen puolivälissä perustettiin ruotsinsuomalaisten valtakunnallinen yhdis-

tys ja pian sen jälkeen myös oma kustantamo Finn-kirja sekä kulttuurilehti *Liekki* (ruots. *Lågan*). (Pynnönen 1991:75–77.)

Sosiologinen ja sosiaalipsykologinen tutkimus alkoi 1980-luvulla yleisesti nähdä, että vähemmistöt voisivat säilyä omana ryhmänään uudessa maassa sulautumatta valtaväestöön. Siirtolaisten tilannetta alettiinkin tutkimuksen suunnanmuutoksen myötä tarkastella uudelta näkökannalta ja samalla etniset ryhmät alkoivat aktivoitua entistä enemmän. (Pynnönen 1995:150.) Samalla vuosikymmenellä suuren muuttoaallon suomalaissiirtolaisille myös valkeni lopullisesti, että Ruotsiin oli tultu jäädäkseen. Samalla tietoista vähemmistöpolitiikkaa ja virallisen kansallisen vähemmistön asemaa alettiin kannattaa aktiivisesti. (Korkiasaari 2001:7; Rantonen & Savolainen 2001:21.)

Ensimmäisen sukupolven ruotsinsuomalaisten määrä oli suurimmillaan 1970- ja 1980-luvun vaihteessa ja vuosikymmenen vaihe onkin nähty varsinaisena ruotsinsuomalaisuuden kukoistuskautena. Uuden vapaamielisemmän maahanmuuttopolitiikan myötä omaan vähemmistöryhmään liittyviä uudistuksia ja epäkohtia käsiteltiin seminaareissa, komiteoissa, työryhmissä, mietinnöissä ja tutkimuksissa. Erityisesti ensimmäisen sukupolven ruotsinsuomalaisten ruotsalaistuneiden jälkeläisten myötä 1980-luvulla alkoi vähitellen kehittyä ruotsinsuomalainen vähemmistöidentiteetti, ja seuraavalla vuosikymmenellä vähemmistöajattelun on nähty kypsyneen entistä enemmän. 1990-luvulla myös useat pyrkimykset alkoivat konkretisoitua muun muassa omien yksityiskoulujen muodossa. (Korkiasaari 2001:6–7.)

Vähemmistövaatimukset konkretisoituivat vuosituhanteen vaihteessa, kun Ruotsi myönsi maan viidelle perinteiselle vähemmistölle³ virallisen vähemmistöaseman. Uusi vähemmistölaki on Korkiasaaren (2001:8) mukaan merkki siitä, että myös ruotsalaiset olivat alkaneet nähdä ruotsinsuomalaiset pysyvänä väestönä, jolla on myös tiettyjä oikeuksia ja kulttuurisia tarpeita. Laki voidaan myös nähdä osoituksena siitä, että ruotsinsuomalaiset voivat vuosikymmenien jälkeen luopua valtaväestöä kohtaan tuntemastaan alemmuudentunteestaan. Samalla tunne väliaikaisesta Ruotsissa oleskelusta on muuttunut pysyvyyden tunteeksi, ja siirtolaisidentiteetin tilalle on nähty tulleen ylpeys omasta erityisidentiteetistä,

---

³ Juutalaiset, romanit, ruotsinsuomalaiset, saamelaiset ja tornionjokilaaksolaiset

ruotsinsuomalaisuudesta. 2000-luvun alussa ruotsinsuomalaisuuteen on alettu suhtautua jopa ylpeydellä ja siitä on tullut esimerkiksi tärkeä meriitti ruotsalaisessa työelämässä.

2.1.3 Uuden vuosituhannen ruotsinsuomalaisuus

Gröndahl, Hellberg ja Ojanen (2002:139–140) toteavat, että toisen maailmansodan jälkeisten muuttovirtojen mukanaan tuoma monikulttuurisuus on Ruotsissa huomattu paljon paremmin kuin Ruotsin vanha, historiallinen monikulttuurisuus. Etenkin virallisen vähemmistöaseman tultua voimaan vuonna 2000 suomalaisuuden on nähty olevan vähiten leimautunut vähemmistöetnisyys nykypäivän Ruotsissa. (Gröndahl 2008:173; Kivimäki & Rantonen 2010:136.)

2000-luvun alussa Ruotsissa on ollut nähtävissä positiivisempaa asennoitumista suomalaisuutta kohtaan. Suomalaisten menestystarinat talous- ja kulttuurielämän saralla näyttäytyvät vahvasti esimerkiksi uutisoinnissa. Samalla suuren muuttoaallon vuosina syntyneet negatiiviset mielikuvat suomalaisista ovat alkaneet kadota. Positiivisemmän Suomi-kuvan myötä myös ruotsinsuomalaiset ovat saaneet osansa uudesta myönteisestä suhtautumisesta. Myös ruotsinsuomalaisten voidaan nähdä omalta osaltaan vaikuttaneen myönteisen Suomi-kuvan syntymiseen Ruotsissa. Muuttunut asennoituminen voidaan nähdä myös osoituksena suomalaisten sopeutumisesta ruotsalaiseen yhteiskuntaan. (Korkiasaari 2001:10.)

Vuonna 2000 voimaan tullutta vähemmistölakia tarkentamaan esiteltiin Ruotsissa vuonna 2010 uusi laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä. Lain pyrkimyksenä on suojella ja edistää kansallisten vähemmistöjen oikeuksia entisestään ja pyrkii myös omalta osaltaan edistämään ruotsinsuomalaisten kulttuuria ja kieltä. (Språkrådet 2012.) Vuotta myöhemmin, vuonna 2011, Ruotsissa juhlittiin myös ensimmäistä kertaa virallisesti valtakunnallista ruotsinsuomalaisten päivää ja kahta vuotta myöhemmin päivä pääsi virallisesti myös Ruotsin almanakkoihin. Ruotsinsuomalaisten läsnäolon juhlistamisen lisäksi päivän tarkoituksena on herättää myös ruotsalaisen valtaväestön mielenkiintoa ruotsinsuomalaisuutta kohtaan.

Uuden vuosituhannen alussa ruotsinsuomalaisuuden on nähty olleen murros- vaiheessa ja ruotsinsuomalaisten toisen sukupolven avainasemassa määrittelemässä tulevien vuosikymmenien ruotsinsuomalaisuutta. 2000-luvun alussa on ollut näkyvissä merkkejä suomalaisuuden näyttäytymisestä ensimmäiseen sukupolveen verrattuna erilaisena ja väljentyneenä (Korkiasaari 2001:9–10.)

Kivimäki ja Rantonen (2010:134) toteavat, että nykypäivän ruotsinsuomalaiset ovat yhden yhtenäisen ryhmän sijasta ryhmä, jonka keskuudessa kansalliset ja etniset identiteetit vaihtelevat. Etenkin toisen sukupolven ruotsinsuomalaiset kokevat yleisesti olevansa hyvinkin ruotsalaisia vaikka korostavat myös suomalaista taustaansa. Myös Levän (2008) laajempaan Siirtolaisinstituutin tutkimukseen liittynyt tutkimus osoittaa, ettei ruotsinsuomalaisten kulttuuri-identiteetti ole vain yksi kokonaisuus vaan hyvinkin hajautunut ja moninainen.

Erilaiset identiteettijaot eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia vaan yksilöt voivat muodostaa niistä hyvinkin erilaisia yhdistelmiä. 2000-luvulla vähemmistöjä ei enää olekaan pyritty tarkastelemaan yhden yleisen vähemmistön teorian kautta, vaan vähemmistöistä puhuttaessa on pyritty korostamaan juuri erilaisten identiteettien sekä kulttuuristen ja yhteiskunnallisten asemien ristiriitaisuutta ja lomittuneisuutta (Rantonen & Savolainen 2010:12).

2.2 Ruotsinsuomalainen identiteetti

Kasvaneen liikkuvuuden ja parantuneen tiedonvälityksen myötä globalisaatio on kiihtynyt erityisesti parin viime vuosikymmenen aikana. Sen myötä kulttuuriset välimatkat ovat pienentyneet ja samalla myös vanhat kansallisuuteen perustuvat identiteettikäsitteet ovat alkaneet hitaasti muuttua. Erityisesti 1990- ja 2000-lukujen myötä parantunut tiedonvälitys on kiihdyttänyt globalisaatiota ja pienentänyt maailmaa henkisesti sekä kasvattanut tietoisuutta eri kulttuureista. Globalisaation myötä kasvaneen suvaitsevaisuuden ja kulttuurisen tietoisuuden voidaankin nähdä omalta osaltaan vähentäneen eri maahanmuuttaja- ja vähemmistöryhmien tarvetta sulautua valtaväestöön ja sen kulttuuriin. Samalla globalisaatio on luonut maahanmuuttaja- ja vähemmistöryhmille mahdollisuuden rakentaa omia erityisidentiteettejään.

Hallin mukaan identiteetti ei ole valmis tuote vaan jatkuva prosessi, johon vaikuttaa niin historia kuin kulttuuri. Globalisaation ja postmodernin ajattelun myötä uudemmat ruotsinsuomalaisuutta koskevat tutkimukset ovat myös ottaneet esille ruotsinsuomalaisen identiteetin kehityksen ja muuttumisen suhteessa laajempaan postmoderniin identiteettikäsitteeseen. Ruotsinsuomalaista identiteettiä on tarkasteltu erityisesti hybridinä identiteettinä.⁴

2.2.1 Identiteetti

Identiteetti muodostuu siitä, miten yksilö määrittelee itsensä erilaisten määreiden kautta. Identiteetin muodostukseen liittyvät määreet voivat olla kansallisia, etnisiä tai kulttuurisia.

Kansallisen identiteetin muodostumiseen liittyvät määreet tuottavat merkityksiä kansakunnasta, maantieteellisten rajojen määrittelemästä alueesta, johon syntään ja jonka kansa on yksi yhtenäinen ihmisryhmä. Kukaan ei kuitenkaan synny suoraan kansallisella identiteetillä varustettuna vaan kansalliseen identiteettiin kasvetaan aina. Kansakunnat ovat siis rakennettuja ja ”kuviteltuja” yhteisöjä, jotka muodostuvat kulttuurisen representaatiojärjestelmän, kulttuuristen diskurssien, kautta.⁵ Kuvitteellisen yhteisön muodostavat yhteiset muistot menneisyydestä, halu elää yhdessä sekä vaalia yhteistä perintöä. Kansalliset kulttuurit ovat moderni ilmiö ja yksi modernin maailman keskeisimmistä kulttuuristen identiteettien lähteistä. (Hall 1999:45–47, 52.)

Etnisellä identiteetillä tarkoitetaan puolestaan tunnetta kuulumisesta johonkin tiettyyn homogeenisestä valtakulttuurista poikkeavaan kansanryhmään. Kansallisella kulttuurilla ei siis etnisten ryhmien määrittelyssä ole välttämättä merkitystä, vaan etnisyys rakentuu yksilöiden samaistumisesta omaan ryhmäänsä ja yhteisten kulttuuripiirteiden osoittamisesta. Etniset identiteetit korostavat tietoisuutta omaa etnistä ryhmää kohtaan. Ne ovat osa niin sanottua syväkulttuuria, jonka juuret ovat usein tiedostamattomia. Tällöin samaistuminen tiettyyn etni-

---

⁴ Ks. esim. Hiltunen, Elina 2006: *Ruotsinsuomalaista identiteettiä jäljittämässä. Analyysi Ruotsin Suomalaisen valokuvista*. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos sekä Lintula, Hanna-Mari & Rämö, Ville 2011: *Sisuradion merkitys ruotsinsuomalaisille*. AMK-opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.

⁵ Kuvitteellisten yhteisöjen käsitteen on vuonna 1983 esitellyt Benedict Anderson teoksessaan *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*.

seen ryhmään riippuu pitkälti yksilön omista määritelmistä, minkä vuoksi tämä ei välttämättä poikkeaa kulttuuripiirteiltään muista ympäröivistä etnisistä ryhmistä. Perusteita samaistumiselle voivat olla esimerkiksi kieli, asuinmaa, uskonto, ihonväri tai kansalaisuus. Etniset identiteetit voivat myös muuttua yksilön elinai- kana. (Liebkind 1994:22–23.)

Etnistä identiteettiä ja kulttuuri-identiteettiä käytetään usein toistensa synonyy- meinä, vaikka sosiologiassa ja antropologiassa niillä onkin hieman eri merkitys. Kun etnisellä identiteetillä tarkoitetaan etnistä tietoisuutta ja samaistumista omaan etniseen ryhmään, tarkoitetaan kulttuuri-identiteetillä tiettyyn kulttuuri- ryhmään kohdistuvaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, yhteisiä arvoja, historiaa, kieltä ja perinteeseen perustuvaa käyttäytymistä. (Liebkind 1994:22.) Kulttuuri- identiteetin kautta yksilö voi perustella yhteenkuuluvuuttaan tiettyä ryhmää koh- taan esimerkiksi sukupuoleen, seksuaalisuuteen, ikään, luokkaan tai uskontoon perustuen.

2.2.2 Hybridit identiteetit

Nykymaailmassa identiteeteistä on tullut yhä liikkuvampia ja moninaisempia. Hallin (1999:17,19) mukaan kansallisista kulttuureista ja nationalismista ollaan hitaasti siirtymässä kohti etnisyyttä identiteettien uutena lähteenä. Samalla van- hat käsitykset identiteetistä ovat rappeutumassa ja antamassa tietä uusille iden- titeeteille.

Hall (1999:21–23) tiivistää identiteettiajattelun historiallisesta näkökulmasta kolmeen eri tyyppiin: valistuksen subjettiin, sosiologiseen subjettiin ja postmo- derniin subjettiin. Näistä aikaisin, valistuksen subjekti, näki ihmiset keskuksen omaavina yhtenäisinä yksilöinä, joiden keskus pysyi olemukseltaan samana koko elämän. Tämä individualistinen käsitys näki yksilön keskuksen suoraan tämän identiteettinä.

Sosiologinen subjekti puolestaan on kiinteässä yhteydessä moderniin aikaan. Modernin maailman mutkikkouden vuoksi yksilön keskuksen nähtiin muokkau- tuvan ja muotoutuvan sen oman ja yhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen seu- rauksena. Modernina aikana yksilön nähtiin olevan aiempaa enemmän sijoittu- neena ja ”paikantuneena” modernin yhteiskunnan suuriin tukirakenteisiin ja

muodostumiin kuten kansallisiin kulttuureihin. Vaikka kansalliset kulttuurit ovat leimallisesti moderni ilmiö, koostuvat modernit kansakunnat kuitenkin keskenään erilaisista etnisistä ryhmistä, yhteiskuntaluokista ja sukupuolista. (Hall 1999:21–22, 33, 44–46, 53.)

Identiteetit eivät enää nykyaikana ole aina yksiselitteisesti kansallisia, fyysisten rajojen määrittämiä identiteettejä, vaan globaalissa maailmassa identiteetit ovat paljon moniselitteisempiä. Hallin (1999:19) mukaan vanhojen identiteettien väistyminen uusien tieltä on laajempi muutosprosessi, niin sanottu ”identiteettikriisi”, jonka seurauksena modernien yhteiskuntien keskeiset rakenteet siirtyvät pois paikoiltaan. Identiteetin kolmas käsitys, postmoderni subjekti, ei ole loppuun saatettu kokonaisuus vaan jatkuvassa muutosprosessissa oleva identifikaatio, joka muotoutuu ja muokkautuu suhteessa niihin tapoihin, joilla yksilöä esitetään ja puhutellaan ympäröivissä kulttuurisissa järjestelmissä. Kiinteän ja pysyvän identiteetin sijasta postmoderni subjekti omaa useamman identiteetin, jotka voivat joskus olla ristiriidassa keskenään tai jopa yhteen sopimattomia. (Hall 1999:23, 39).

Kasvaneen liikkuvuuden myötä globalisoituvassa maailmassa on Hallin (1999:71–72) mukaan havaittavissa kaikkialla kulttuurisia identiteettejä, jotka ovat häilyviä ja eräänlaisessa siirtymätilassa. Nämä häilyvät identiteetit muotoutuvat samanaikaisesti limittäisiksi monien eri kulttuuristen traditioiden vaikutuksesta. Nämä identiteetit eivät koskaan palaa takaisin juurilleen, mutta eivät myöskään häviä sulautumisen myötä. Hybridit identiteetit ovatkin niin sanottuja käännettyjä identiteettimuodostumia, jotka leikkaavat ja halkovat luonnollisia rajoja. Hybridit identiteetit koostuvat ihmisistä, jotka ovat jättäneet kotimaansa pysyvästi ja asettuneet vieraaseen kulttuuriin. Nämä ihmiset säilyttävät kuitenkin vahvan yhteyden vanhoihin traditioihin ja paikkoihin, joista tulevat, mutta eivät silti toivo voivansa palata menneeseen. Hybridit identiteetit kantavat mukanaan jälkiä heitä muovanneista kulttuureista, traditioista, kielistä ja historioista. Heidän täytyy oppia asuttamaan ainakin kahta identiteettiä, puhumaan kahta kulttuurista kieltä sekä kääntämään ja neuvottelemaan niiden välillä. Hybridit identiteetit ovat uusia identiteettityyppejä, joita globalisaation aikakaudella nousee esille yhä enemmän. Ne ovat lähinnä jälkikolonialististen muuttojen synnytt-

tämien uusien diasporien tuotteita, joilla on mahdollisuus ottaa katoavien kansallisten identiteettien paikka. (Hall 1999:58, 72.)

Ruotsinsuomalaisen identiteetin voi nykypäivänä nähdä olevan vahvasti hybridi identiteetti. Levän (2008:93) tutkimuksessa paljastui, että ruotsinsuomalainen identiteetti jakautui kolmeksi toisistaan selvästi eroavaksi identiteettityypiksi: Ruotsiin assimiloituneeksi, Suomeen takaisin kaipaavaksi suomalaiseksi sekä Ruotsiin integroituneeksi suomalaiseksi. Ruotsiin assimiloituneet ovat täysin ruotsalaistuneet, eikä suomalaisuudella ole juuri lainkaan merkitystä heidän elämässään. Suomeen takaisin kaipaavat ovat sitä vastoin edelleen hyvinkin suomalaisia ja osoittavat yhä kaipuuta entiseen kotimaahansa. Suomeen takaisin kaipaavat voivat olla hyvinkin eriytyneitä ruotsalaisesta valtaväestöstä. Kolmas identiteettityyppi, Ruotsiin integroitunut suomalainen, pitää vielä yllä suomalaista kulttuuria, mutta on samalla myös kotoutunut Ruotsiin eikä juuri kaipaa takaisin Suomeen.

Levän löytämistä kolmesta identiteettityypistä kaksi, Ruotsiin assimiloitunut ja Ruotsiin integroitunut, näyttäisivät olevan Hallin määrittelyn perusteella hybridiisiä identiteettejä. Sekä assimiloituneet että integroituneet ruotsinsuomalaiset ovat asettuneet pysyvästi Ruotsiin eivätkä kaipaa juuri takaisin Suomeen. He kuitenkin säilyttävät mukanaan jälkiä suomalaisuudesta hybridien identiteettien tavoin. Tällaisia jälkiä voi olla esimerkiksi kieli, tavat tai assimiloituneiden ruotsinsuomalaisten yhteydessä esimerkiksi ainoastaan etu- tai sukunimi. Suomeen takaisin kaipaava identiteettityyppi osoittaa määrittelyn mukaisesti vahvaa toivoa menneeseen palaamisesta ja elää yhä kahden kulttuurin välissä. Näin ollen tämä identiteettityyppi ei sovi Hallin määritelmään hybridistä identiteetistä.

Levän (2008:93–94) mukaan erilaisia identiteettityyppejä selittävät pitkälti niiden taustalla olevat sosio-demografiset muuttajat. Erityisesti ikä ja muuttovuosi ovat tärkeitä kaikkien identiteettityyppien taustalla. Usein mitä kauemmin Ruotsissa on asuttu ja mitä vanhempi henkilö on, sitä vähemmän suomalaisuutta pidetään tärkeänä. Tämä ei kuitenkaan päde Suomeen takaisin kaipaavaan identiteettityyppiin. Suomeen takaisin kaipaavat ovat rakentaneet yksityisen elämänsä Ruotsissa mahdollisimman lähelle sellaista kuin se olisi Suomessa. Suomalai-

suutta ylläpidetään muun muassa suomenkielisen median, suomen puhumisen ja suomalaisen ystäväpiirin kautta. Kahteen muuhun identiteettityyppiin verrattuna Suomeen kaipaava on nykyään kuitenkin vähäinen, jopa harvinainen, ja yleisesti ruotsinsuomalaisten voidaan sanoa olevan kohtalaisen hyvin sopeutuneita Ruotsiin. (Levä 2008:50, 53.)

Hybridin ruotsinsuomalaisen identiteetin syntymisen voi nähdä suuressa mittakaavassa mahdolliseksi vasta 1980-luvulla, jolloin ruotsinsuomalaisille on nähty lopullisesti valjonneen jääminen uuteen kotimaahan Ruotsiin. Erityisessä avainasemassa hybridin ruotsinsuomalaisen identiteetin vahvistumisessa on kuitenkin ruotsinsuomalaisten toinen sukupolvi, joka on syntynyt ja kasvanut Ruotsissa ja säilyttää samalla kuitenkin mukanaan vanhempiensa perintöä ainakin jossain määrin, esimerkiksi edellä mainittujen tekijöiden kuten kielen, nimen tai traditioiden kautta. Suomalaisten elämäntapojen ja kulttuurin on nähty säilyvän hyvin, vaikka Ruotsissa olisikin asuttu pitkään (Levä 2008:94). Suomalaisuudella onkin Ruotsissa yhä hyvät mahdollisuudet säilyä Suomen ja Ruotsin maantieteellisen ja kulttuurisen läheisyyden takia (Korkiasaari 2001:8).

2.2.3 Enemmistöjen ja vähemmistöjen kesken

Enemmistöjen ja vähemmistöjen määrittelyssä on usein yksinkertaisinta vertailla ryhmien fyysisiä kokoja suhteessa toisiinsa. Fyysisen koon sijasta erilaiset etniset ja kulttuuriset ryhmät rakentuvat kuitenkin pitkälti kuvitteellisesti suhteessa toisiinsa. Enemmistöjen ja vähemmistöjen määrittelyssä onkin keskeistä tarkastella valtasuhteita sekä sitä, kuka määrittelee ja ketä. Vähemmistöt rakentuvat aina suhteessa keskustassa olevaan valtakulttuuriin, joka määrittelee tietyn ryhmän marginaaliseksi.

Käsiteltäessä enemmistöjen ja vähemmistöjen välisiä suhteita Savolainen (1995:12–18) puhuu keskustan ja marginalian välisestä yhteispelistä. Keskusta on usein paikka tai laajempi maantieteellinen alue, jonne hallinnolliset, taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset toiminnot ovat myös keskittyneet. Esimerkkejä paikallisista keskustan ja marginalian välisistä vastakohtaisuuksista ovat esimerkiksi pohjoinen ja etelä sekä länsimaat ja kolmas maailma. Useimmiten keskustaa on kuitenkin näkymätön ja ylittää paikallisuuksia. Tällaisia keskusta-

marginalia-asetelmia luovat esimerkiksi etnosentrismi, luokkajaot sekä fallosentrismi, miehen, miehisen ja patriarkaalisen ensisijaistaminen. Keskusta vaikuttaa monin eri tavoin siihen, mikä jää sen ulkopuolelle. Keskustan ja marginalian välinen yhteispeli ilmeneekin Savolaisen mukaan asenteista ja arvoista johtuvina sosiaalisina, taloudellisina ja kulttuurisina käytäntöinä ja vaikutuksina. Keskusta ja marginalia edellyttävät aina myös toisiaan. Hall (1999:10) täydentää kiihtyneen globalisaation siirtäneen marginaalisuutta erityisesti postmoderneissa länsimaisissa yhteiskunnissa lähemmäksi keskustaa. Samalla se, mikä aikaisemmin on ollut keskiössä, on postmodernissa maailmassa pirstoutunut ja siirtynyt paikaltaan.

Sitä, miten omasta ryhmästä poikkeavia ihmisiä esitetään, kutsutaan representoimiseksi. Representaatioiden kautta muille kulttuureille ja erilaisuudelle annetaan merkityksiä. Representaatiot ovat vahvasti kytköksissä valtaan, koska niiden avulla määritellään eroa ja toiseutta. Toisin sanoen representaatiot kertovat tietyn ryhmän voimasta ja vallasta merkitä ja luokitella toinen. (Hall 1997b:225, 259.) Enemmistökulttuuri ei usein näe tarpeelliseksi ymmärtää vähemmistöä tai oppia vähemmistön kulttuurista. Vähemmistöjen kannalta on taas elintärkeää opetella valtakulttuuri. Vähemmistöryhmän keino saada äänensä kuuluviin on opetella puhumaan tavalla, jota enemmistö on halukas kuuntelemaan. Vähemmistössä olevan on opittava enemmistön ajattelu- ja toimintatavat. Vähemmistöt tekevät aina kompromissit, ei enemmistö. (Savolainen 1995:22–24.)

E erityisen vahva representaation muoto ovat stereotyyppiat, joiden kautta maailmaa ja ihmisiä järjestetään hierarkkisiin valtasuhteisiin (Herkman 2001:221). Stereotyyppien kautta ihmisiä ja ryhmiä luokitellaan suhteessa normiin tai määritellään valtaväestöstä poikkeaviksi toisiksi. Stereotyyppioilla on tapana tarttua muutamaan yksinkertaiseen ja muistettavaan piirteeseen ja lisäksi vielä yksinkertaistaa ja liioitella niitä. Stereotyyppien kautta luodaan vastakkainasettelua ja määritellään mikä on normaalia ja poikkeavaa sekä keitä ovat ”me” ja muut. Stereotyyppioilla on taipumus esiintyä erityisesti siellä, missä valta on jakautunut epätasaisesti. (Hall 1997b:258–259.) Uudella vuosituhannella representaatioiden kentällä on kuitenkin tapahtunut muutosta, ja yksipuoliset näkemykset esimerkiksi sukupuolesta, seksuaalisuudesta, ”rodusta” ja etnisyydestä ovat saa-

net säröjä, kun niiden rinnalle on tullut erilaisia ja vaihtoehtoisia representaatioita (Herkman 2001:220).

Ruotsalaisen valtaväestön parantunut asennoituminen ruotsinsuomalaisia kohtaan 2000-luvulla voi viitata omalta osaltaan myös aikaisemmin marginaalisen ruotsinsuomalaisuuden siirtymisestä lähemmäksi keskustaa ja ruotsalaista valtaväestöä. Kiihtyneen globalisaation myötä myös Ruotsissa on herätty uudella vuosituhannella maan monikulttuurisuuteen, mistä kertovat esimerkiksi pyrkimykset parantaa ja edistää maan kansallisten vähemmistöryhmien asemaa ja oikeuksia sekä ylläpitää kulttuurien monimuotoisuutta (Korkiasaari 2001:8; Nilsson 2010:9–10). Erityisesti virallisen ja tunnustetun vähemmistöaseman myötä ruotsinsuomalaisuus on tullut entistä hyväksyttävämmäksi ja siirtynyt samalla myös lähemmäksi keskustaa sekä sinne keskittyneitä yhteiskunnan toimintoja. Samalla vanhat suomalaisiin liitetyt stereotyyppit ovat hiljalleen alkaneet kadota, mikä kertoo myös vallan tasaisemmasta jakautumisesta ruotsalaisten ja ruotsinsuomalaisten kesken.

Keskustaa kohti siirtyminen näyttäytyy ruotsinsuomalaisuuden yhteydessä erityisen vahvasti verrattaessa ruotsinsuomalaisia muihin maahanmuuttajaryhmiin Ruotsissa. Useiden muiden maahanmuuttajaryhmien rinnalla ruotsinsuomalaiset näyttäytyvät positiivisemmassa valossa sopeutuneena, kielitaitoisena ja jopa huomaamattomana vähemmistöryhmänä. Useat muut maahanmuuttaja- ja vähemmistöryhmät näyttäisivät siis Ruotsissa olevan ruotsinsuomalaisia kauempana marginaalissa. Tämä osoittaa myös, että marginalia ei ole kiinteä vaan hyvinkin monimuotoinen kokonaisuus. Brah (2007:81) toteaa yksittäisten ihmisten pystyvän samanaikaisesti ottamaan sekä vähemmistö- että enemmistöasemia. Brah puhuukin keskustan ja marginalian suhteesta ”vallan moniakselisena performatiivisuutena”, joka korostaa nimenomaan niitä tapoja, joiden avulla tietty ryhmä rakentuu tietyssä suhteessa vähemmistöksi, mutta toisessa suhteessa taas enemmistöksi. Erittäin kyseenalaista Brah’n mielestä on yksilön kiinnittäminen vain yhdelle akselille.

2.3 Kirjallisuuden uudet muodot

Globalisaatio ja globaalit muuttoliikkeet ovat synnyttäneet uusien identiteettien lisäksi myös uusia kirjallisuuden muotoja, kun ihmisten ylittäessä valtioiden rajoja ylitetään samalla taiteen rajoja. Myös kirjallisuudessa on nähtävissä kansallisten ja etnisten vaikutteiden vaihtoa, mikä tuottaa hybridisoitumista, uusia kulttuurisia sekamuotoja ja yhdistelmiä. (Rantonen & Savolainen 2010:30, 32.) Hallin (1999:72) mukaan esimerkiksi Salman Rushdien kaltaiset siirtolaiskirjailijat ilmentävät jälkikolonialististen muuttoliikkeiden synnyttämiä hybridejä identiteettejä. Globalisoituminen ja postmoderni identiteettikäsitys aiheuttavat omat haasteensa myös kirjallisuudelle ja erityisesti sen määrittelylle.

2.3.1 Ruotsinsuomalainen kirjallisuus

Ruotsissa puhutaan tänä päivänä 150–200 kieltä ja on selvää, että maassa on muitakin kirjallisia osakulttuureita kuin vain ruotsalainen (Gröndahl 2002b:41). Ruotsissa maahanmuuttajakirjallisuudeksi määritellään yleensä uudempien siirtolaisryhmien tuottama kirjallisuus ja vähemmistökirjallisuudeksi kansallisten vähemmistöjen tuottama kirjallisuus. Vähemmistöjen omien kirjallisten osakulttuurien muotoutumisen voidaan nähdä kulkeneen vuosikymmenien ajan käsi kädessä vähemmistöjen poliittisten oikeuksien kehittymisen kanssa. Erityisesti vähemmistöjen tilanne Ruotsissa on parantunut vuodesta 2000 lähtien uuden vähemmistölain myötä. (Gröndahl 2002a:12; Gröndahl 2002b:35.) Samalla vähemmistöjen tuottama kirjallisuus on huomioitu entistä paremmin ruotsalaisessa valtamediassa. Gröndahl, Hellberg ja Ojanen (2002:139) näkevät erityisesti tornionjokilaaksolaisen Mikael Niemen vuonna 2000 ilmestyneen teoksen *Populärmusik från Vittula* (suom. *Populäärimusiikkia Vittulajänkältä*) avainteosena uuden kirjallisen kulttuurin huomioimiselle Ruotsissa. Uuden vähemmistölain myötä vähemmistöjä on ollut helpompi käsitellä ruotsalaisen perinteen sisällä ja vasta sen myötä vähemmistökirjailijoilla on ollut mahdollisuus menestyä ruotsalaisen kirjallisuuden kentällä (Gröndahl 2008:173).

Historiallisten vähemmistöjen yhteydessä voi usein olla kuitenkin harhaanjohtavaa puhua vähemmistökirjallisuudesta, koska vähemmistöillä voi eri maissa olla

paljonkin toisistaan poikkeavat taustat.⁶ Vähemmistökirjallisuus on hyvin monimutkaista määritellä, koska jo käsitteet ”vähemmistökulttuuri” ja ”enemmistökulttuuri” itsessään ovat ongelmallisia ja kiistanalaisia. Kuten edellä mainittiin, yleensä kysymys vähemmistöjen määrittelyssä onkin siitä, ovatko ryhmät fyysisen kokonsa puolesta vähemmistöasemassa verrattuna alueen enemmistöön. Kirjallisuuden jaottelu maahanmuutto- tai vähemmistökirjallisuuteen on kiinteästi sidoksissa siihen, määritelläänkö kirjailija itse maahanmuuttajaksi vai vähemmistön edustajaksi. (Gröndahlin (2002a:14.)

Ruotsinsuomalaisten asema vähemmistönä ei Ruotsissa ole aivan yksiselitteinen. Ruotsinsuomalaisilla on maassa monimutkainen asema sekä uudempana maahanmuuttajaryhmänä että historiallisena vähemmistönä. Nykyisin Ruotsissa asuva suomalaistaustainen väestö kuuluu suurimmalta osin uuteen maahanmuuttajaryhmään, joka tuli maahan työvoimasiirtolaisina toisen maailmansodan jälkeen. Ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden on kuitenkin nähty ilmaisevan vahvaa historiallista tietoisuutta läsnäolosta vähemmistönä Ruotsissa. Erona muihin uudempiin maahanmuuttajaryhmiin ruotsinsuomalaiset jakavat ruotsalaisten kanssa yhteisen historian takia kollektiivisia kokemuksia ja muistoja. Ruotsinsuomalaiset ovat myös aina 1960-luvulta lähtien toimineet järjestäytyneesti oman kulttuurin ja kielen säilyttämiseksi, mikä muistuttaa enemmän historiallisten ja alueellisten vähemmistöjen keinoja säilyttää identiteettiä kuin uudempien maahanmuuttajaryhmien. (Gröndahl 2002a:25–26; Gröndahl 2002b:61–62.)

Vähemmistökirjallisuutta on usein vaikea luokitella kuuluvaksi jonkin tietyn maan kirjallisuuteen. Ruotsinsuomalainen kirjallisuus muodostaa Ruotsissa laajan kirjallisen osakulttuurin muiden kirjallisuuksien joukossa, mutta juuri Suomen ja Ruotsin välisen pitkän, ja osittain myös yhteisen, historian vuoksi ruotsinsuomalaista kirjallisuutta on kuitenkin hyvin vaikea määritellä ja rajata (Kivimäki & Rantonen 2010:132). Pynnösen (1991:105) mukaan erityisen ongelmallista ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden määrittelyssä on esimerkiksi se, että suomalainen kirjallisuus on perinteisesti ollut kaksikielistä. Kuten muunkin maahanmuuttaja- ja vähemmistökirjallisuuden määrittelyssä, voidaan ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden määrittelemisen apuvälineinä käyttää teosten tematiikkaa ja

---

⁶ Vrt. Suomen ruotsinkielinen vähemmistö ja Ruotsin suomenkielinen vähemmistö.

kieltä. Rantonen ja Savolainen (2002:79–80) ovat Pynnösen kanssa samaa mieltä ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden määrittelyn vaikeudesta. Heidän mukaansa ruotsinsuomalaista kirjallisuutta ei ole yleensä nähty kuuluvan Ruotsin eikä Suomen kirjallisuuteen vaan se on jäänyt ikään kuin kahden kirjallisuusalueen väliin. Heidän mielestään ruotsinsuomalainen kirjallisuus voidaan nähdä jopa omana kirjallisena kategorianaan.

Kivimäen ja Rantosen (2010:132) mukaan ruotsinsuomalaisessa kirjallisuudessa on yleisesti suosittu samankaltaisia teemoja kuin maahanmuuttajakirjallisuudessa. Myös Wendelius (2002:11–12) on samaa mieltä Kivimäen ja Rantosen kanssa, vaikka suomalaisilla onkin nykyään virallinen vähemmistöasema Ruotsissa. Erityisesti kirjallisuudesta puhuttaessa Wendelius näkee ruotsinsuomalaiset ennemminkin maahanmuuttajina kuin vähemmistönä, koska nykyiset ruotsinsuomalaisten kirjailijat ovat siirtolaistaustaisia kuten myös heidän teostensa kirjalliset hahmot. Wendeliuksen mukaan myös tematiikka on tärkeä maahanmuuttajakirjallisuuden määrittelijä. Tällaisia teemoja ovat hänen mukaansa esimerkiksi juurettomuus, kaipuu kotiin, kaksoisidentiteetti sekä haljennut identiteetti. Myös visiot vanhasta kotimaasta välitettynä ruotsalaisille lukijoille sekä kirjoittajan kuvaukset Ruotsista maahanmuuttomaana ovat maahanmuuttajakirjallisuuden keskeisiä teemoja. Vallenius (1998: 232–234) toteaa, että varsinkin ensimmäisen sukupolven ruotsinsuomalaisten kirjoittaman kirjallisuuden teemat pyörivät perinteisesti elämisessä kahden kulttuurin välissä. Yksi näkyvimmistä teemoista on kieli ja puutteelliseen kielitaitoon liittyvät ongelmat. Muita ruotsinsuomalaisessa kirjallisuudessa käsiteltyjä kahden kulttuurin välillä elämiseen liittyviä teemoja ovat muun muassa sopeutuminen, ulkopuolisuus ja alemmuuskompleksi. Alemmuuskompleksi esiintyy Valleniuksen mukaan erityisesti suomalaisten vertaillen itseään suhteessa ruotsalaiseen enemmistöön. Kansojen välisiä suhteita kuvataan kirjallisuudessa myös usein stereotyyppien ja pilkan kautta. Ruotsinsuomalainen kirjallisuus on Valleniuksen mukaan perinteisesti kuvailutkin suomalaisten käsityksiä ruotsalaisista ja päinvastoin.

Pynnönen (1991:74–75) kertoo, että 1970-luvulla ruotsinsuomalaiset kirjailijat alkoivat kirjoittaa saattaakseen suomalaissiirtolaisten äänen viranomaisten kuuluville sekä Ruotsissa että Suomessa. Kirjailijat perustivat Pynnösen mukaan kannanottonsa omiin kokemuksiinsa, ja ruotsinsuomalainen kirjallisuus onkin

usein vahvasti omaelämäkerrallista. Savolaisen (1995:11) mukaan vähemmistöjen elämäkerrallinen kirjallisuus voidaan nähdä keinona ylläpitää ja vahvistaa kulttuurista vastamuistia. Se on eräänlaista arkistotyötä, mikä on tärkeä puolustautumiskeino oman kulttuuri-identiteetin säilyttämiseksi. Savolainen esittääkin kysymyksen, tulisiko vähemmistöjen omaelämäkerrallisia teoksia lukea taideteoksina vai enemmän antropologisina tai sosiologisina dokumentteina.

Ruotsinsuomalaisella kirjallisuudella on nähty olevan yhteyksiä myös ruotsalaiseen työläiskirjallisuuteen. Wendeliuksen (2002:42) mukaan 1970-luvun ruotsalainen kirjallisuus oli hyvin vasemmistovaikutteista ja siinä ilmeni paljon proletarisia vivahteita. Vuosikymmenelle tyypillinen kirjallisuus johti myös kiinnostukseen suomalaista siirtolaiskuvausta kohtaan, jossa nähtiin olevan selkeitä piirteitä klassisista työläisromaaneista. Wendelius mainitsee esimerkkinä työläisvaikutteisesta suomalaisesta siirtolaiskirjallisuudesta muun muassa Kalervo Kujalan, Hannu Ylitalon sekä Antti Jalavan. Kivimäki ja Rantonen (2010:135) myös huomauttavat, että ruotsinsuomalaisuus kietoutuu vahvasti luokkaeroihin, koska suuren muuttoaallon syyt perustuivat pitkälti taloudellisiin syihin. Luokkaan kietoutuvat teemat ovat siis keskeisiä ruotsinsuomalaisessa kirjallisuudessa.

Gröndahl (2002a:15; 2002b:39–41) huomauttaa, että ruotsinsuomalaisten kirjailijoiden kirjoituskielen valinta on muuttunut kahden sukupolven aikana. Kun ensimmäinen Suomesta Ruotsiin muuttanut sukupolvi kirjoitti lähes ainoastaan suomeksi, on sitä vastoin Ruotsissa syntynyt toinen sukupolvi kirjoittanut teoksensa pääasiallisesti ruotsiksi. Ruotsiksi kirjoittavaa toista sukupolvea on vaikeampi määritellä, ja usein kielivalinta, esteettiset normit ja teosten teemat määrittelevät tarkemmin minkä maan kirjallisuuteen toisen sukupolven kirjailijoiden teokset kuuluvat. Kielivalinnan myötä ruotsinsuomalaisten toisen sukupolven kirjailijoiden teokset ovatkin kytkeytyneet kiinteämmin ruotsalaiseen kirjallisuuteen.

Wendeliuksen (2002:187) mukaan tietyt maahanmuuttaja- tai vähemmistötaustaiset kirjailijat kuuluvat lähtökohtaisesti ruotsalaiseen nykykirjallisuuteen, vaikka jatkavat samanaikaisesti olemista lähtömaansa edustajina, kuten esimerkiksi suomalaisina. Wendeliuksen mukaan Antti Jalava on esimerkki tällaisesta kirjai-

lijatyypistä. Tilanne on uusi ruotsalaisen kirjallisuuden kentällä ja todistaa ylipäättään kirjallisuuden uusista ehdoista uudella liikkuvuuden aikakaudella. Gröndahl (2002a:15) täydentää, että enää ei pitäisi ajatella kirjailijan kuuluvan joko ruotsalaiseen tai alkuperämaansa kirjallisuuteen. Sen sijaan pitäisi pikemminkin ajatella kirjailijan kuuluvan kumpaankin samanaikaisesti.

Ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden muutosta toisen sukupolven myötä voisi osaltaan selittää aikaisemmassa luvussa käsitelty ruotsinsuomalainen identiteetti suhteessa hybridien identiteettien teoriaan. Suurin osa ensimmäisen sukupolven ruotsinsuomalaisesta kirjallisuudesta keskittyy vahvasti teemojensa puolesta kotimaan kaipuuseen ja kahden kulttuurin välillä elämiseen. Näin ollen ensimmäisen sukupolven ruotsinsuomalaiskirjailijat tuntuvat edustavan vahvasti Levän tutkimuksesta esille tullutta Suomeen kaipaavaa identiteettityyppiä, joka nykyään on jo suhteellisen harvinainen eikä päde Hallin teoriaan hybrideistä identiteeteistä. Uuden sukupolven ruotsinsuomalaiset kirjailijat sen sijaan kantavat kirjallisuudessaan jälkiä suomalaisesta kulttuurista, mutta eivät enää kirjoita kotimaan kaipuusta ja toivosta palata menneeseen. He sopivat Levän esittämiin kahteen muuhun ruotsinsuomalaiseen identiteettityyppiin, jotka ovat yleisempiä ja samalla myös hybridisiä.

Juurettomuuteen, kotiin kaipuuseen ja kaksoisidentiteettiin liittyvä tematiikka on tärkeä maahanmuuttajakirjallisuuden määrittelijä. Ruotsinsuomalainen kirjallisuus tuntuukin historiallisesti olleen teemojensa puolesta maahanmuuttajakirjallisuutta, mutta uuden kirjailijasukupolven myötä ruotsinsuomalainen kirjallisuus on esimerkiksi kielivalintojen myötä siirtynyt vahvemmin kohti ruotsalaista kirjallisuutta. Kuitenkin jäljet suomalaisuudesta kulkevat yhä vahvasti mukana nykypäivän ruotsinsuomalaisten kirjailijoiden teoksissa, vaikka maahanmuuttajakirjallisuudelle tyypillistä tematiikkaa niissä ei enää esiinnykään.

2.3.2 Maahanmuuttajakirjallisuus muutoksessa

Vähemmistöjen parantuneiden oikeuksien ja maan monikulttuurisuuden tiedostamisen lisäksi 2000-luvun aikana ruotsalaiseen kirjallisuuteen on yhä enemmän alkanut vaikuttaa myös kansainvälistyminen ja globalisoituminen. Samalla

etnisyys ja maahanmuutto on myös huomioitu kirjallisella kentällä yhä enemmän. (Gröndahl, Hellberg & Ojanen 2002:167; Nilsson 2010:9.)

Globalisoitumista, kulttuurienvälisiä kohtaamisia ja identiteettiproblematiikkaa käsittelevä kirjallisuus on osa postmodernia kirjallisuutta. Puhuttaessa ruotsalaisen kirjallisuuden kansainvälistymisestä, globalisoitumisesta ja monikulttuurisuudesta tarkoitetaan Ruotsissa muista maista muuttaneita kirjailijoita sekä kirjailijoita, jotka edustavat toista maahanmuuttajasukupolvea. Toisen sukupolven maahanmuuttajakirjailijoista puhuminen ei Gröndahlin (2008:167) mukaan sovi kuitenkaan enää nykyaikaan, koska useat maahanmuuttajakirjailijat ovat syntyneet Ruotsissa tai asuneet Ruotsissa lapsesta saakka. Samalla useat postmodernia kirjallisuutta määrittävät termit kuten maahanmuuttajakirjallisuus, siirtolaiskirjallisuus ja monikulttuurinen kirjallisuus ovat Gröndahlin mukaan ennemminkin kulttuuri- ja vähemmistöpoliittisia kuvauksia kuin kirjallisia kategorioita.

Tutkimusalueena maahanmuuttajakirjallisuuden kenttä on hyvin uusi. Maahanmuuttajakirjallisuus on kuitenkin hyvin laava määritelmä ja samalla sitä on pidetty myös liian leimaavana (Rantonen & Savolainen 2010:30; Wendelius 2002:188). Useat maahanmuuttajataustaiset kirjailijat kokevat etnisen taustan perusteella luokittelun niputtavan kaikki maahanmuuttajakirjailijat samaan kirjalliseen kategoriaan. Ilmiö ei esiinny vain Ruotsissa, vaan sitä on havaittavissa myös muissa maissa. (Nilsson 2010:16–17.) Kirjailijan etnisen taustan korostaminen voi joskus olla jopa kaupallinen brändi, mutta moni kirjailija tuntee etniseen taustaan perustuvan brändäyksen kahlitsevaksi ja luovuutta rajoittavaksi (Rantonen & Savolainen 2010:19).

Esimerkkinä tiettyjen kirjailijoiden etnisen taustan korostamisesta Nilsson (2010:15) mainitsee kirjailija Astrid Trotzigin, joka on adoptoitu lapsena Etelä-Koreasta Ruotsiin. Trotzig kokee oman etnisen taustansa ja ulkonäkönsä vaikuttavan hänen kirjoittamansa kirjallisuuden vastaanottoon ja tulkintaan. Trotzig näkee etnisyyden suodattimena, jonka läpi häntä ja hänen teoksiaan tarkastellaan. Hänen mielestään etninen suodatin ei kuitenkaan suodata kaikkia maahanmuuttajataustaisia kirjailijoita tasapuolisesti. Esimerkiksi kirjailija Jan Guillou jätetään usein maahanmuuttajakirjailija-määritelmän ulkopuolelle Ruotsissa, vaikka hänen taustansa onkin ranskalais-norjalainen. Aiheeseen liittyen keskus-

telua Ruotsissa on herättänyt erityisesti myös kirjailija Jonas Hassen Khemiri, joka on asettanut maahanmuuttajakirjallisuuden terminä uuteen valoon vuonna 2003 julkaistun maahanmuuttajakirjallisuutta ironisoivan romaanin *Ett öga rött* (suom. *Ajatussulttaanin*) myötä. Rantonen (2010:170) huomauttaa, että esimerkiksi maahanmuuttajakirjallisuudelle tyypillistä omaelämäkerrallisuutta on ylitulkittu ruotsalais-tunisialaisen Khemirin kohdalla. Monet lukijat ovat ymmärtäneet esimerkiksi *Ajatussulttaanin* omaelämäkerralliseksi muistelmaksi, vaikka kirja sisältääkin monia metafiktiivisiä vihjeitä päinvastaisesta. Rantonen täydentää, että maahanmuuttajataustaisten kirjailijoiden teoksia pidetään usein liian helposti omaelämäkerrallisina.

Maahanmuuttajakirjallisuuteen liittyvän keskustelun yhteydessä esille nousee myös luokan ja etnisyyden välinen problematiikka. Luokka rakentuu aina taloudellisen tilanteen varaan, mutta Nilssonin (2010:12–13, 55) mukaan se on nykyisin myös vahvasti kulttuuristunut käsite. Luokkaa onkin alettu käsitellä yhä enemmän etnisyyden tavoin kulttuurisesti rakennettuna identiteettinä ja identiteetin rakentajana. Nilssonin mukaan luokka ja etnisyys tulisi kuitenkin aina pitää erillään, mutta ruotsalaisen työläis- ja maahanmuuttajakirjallisuuden ympärillä käytävässä keskustelussa ei tätä eroa ole huomioitu tarpeeksi. Maahanmuuttajakirjallisuus ei usein kerro pelkästään maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta vaan luokasta ruotsalaisessa yhteiskunnassa. Kuitenkin usein maahanmuuttaja- ja vähemmistötaustaisten kirjailijoiden teoksia luetaan niin sanotusti etniset lasit päässä eikä teosten yhteyttä työläiskirjallisuuteen nähdä. Maahanmuuttajakirjallisuutta pitäisikin Nilssonin mukaan useissa tapauksissa käsitellä enemmän työläiskirjallisuutena kuin maahanmuuttajakirjallisuutena. Etnisyyden käsitteleminen avainkoodina monikulttuurisen nykyajan ja nykykirjallisuuden ymmärtämiseen johtaa Nilssonin mukaan samalla myös luokan näkemiseen marginalisoituneena käsitteenä, koska käsitteiden välistä eroa ei nähdä. Maahanmuuttajakirjallisuuden lisääntymisen myötä Ruotsissa on samanaikaisesti kasvanut myös kiinnostus luokkateemojen ympärillä pyörivää kirjallisuutta kohtaan, mikä voidaan nähdä myös merkinä puutteellisesta rajanvedosta maahanmuuttaja- ja työläiskirjallisuuden välillä.

3 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ

3.1 Aineiston motivointi

Tämän tutkimuksen aineistolähteeksi on valittu kahden ruotsinsuomalaisen romaanin kirjallisuusarvioita ruotsalaisista päivälehdistä 1980- ja 2000-luvuilta. Teokset ovat Ruotsissa vuonna 1980 ilmestynyt Antti Jalavan *Asfalttikukka* ja vuonna 2006 ilmestynyt Susanna Alakosken *Sikalat*. Kirja-arvosteluja on otettu saatavuuden mukaan suurista, päivittäin ilmestyvistä ruotsalaisista päivälehdistä vuosilta 1980 ja 1981 sekä vuodelta 2006. Kirjallisuusarvioita on yhteensä 18, joista *Asfalttikukan* arvioita on seitsemän ja *Sikaloiden* 11 kappaletta.

Aineiston löytymisessä on auttanut suuresti kaksi aikaisempaa kirjojen vastaanottoon liittyvää tutkimusta ja niiden aineistot: Marja-Liisa Pynnösen pro gradu-tutkielma *Antti Jalavan Asfalttblomman/Asfalttikukka ja sen vastaanotto* vuodelta 1982 sekä ruotsalaisen Emil Johanssonin kandidaatintutkielma *Ett dubbelt mottagande: Susanna Alakoskis Svinalängorna i pressen* vuodelta 2008. Pynnösen pyrki omassa tutkimuksessaan selittämään *Asfalttikukan* erilaisten kirjallisten ominaisuuksien yhteyttä teoksen aikanaan saamaan huomioon ruotsalaisessa ja suomalaisessa lehdistössä. Johanssonin tutkimus puolestaan tarkasteli ruotsalaisissa ja suomalaisissa kirjallisuusarvioissa esiintyviä yhteyksiä aikaisemman ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden ja Alakosken *Sikaloiden* välillä. Vaikka Johanssonin ja Pynnösen tutkimukset ovat myös tutkineet tässä tutkimuksessa tarkasteltavien teosten vastaanottoa lehdistössä, ei kumpikaan tutkimus kuitenkaan vastaa tämän tutkielman sisällöllisiä tavoitteita.

Jalava ja Alakoski ovat mielenkiintoinen pari tutkimusaineiston lähteiksi huomattavan samankaltaisen henkilökohtaisen taustansa vuoksi. Jalavan ja Alakosken romaaneilla on myös yhteneväisyyksiä ja niiden lähtökohtana on suomalaissiirtolaisten elämä Ruotsissa. Jalava ja Alakoski ovat kummatkin syntyneet Suomessa ja muuttaneet lapsina Ruotsiin. Jalava on syntynyt vuonna 1949 ja Alakoski vuonna 1962. Alakoski on muuttanut Ruotsiin muutaman vuoden ikäisenä, kun taas Jalava vasta 10-vuotiaana. Kirjailijoiden muuttovuosien välillä ei ole montaa vuotta eroa, ja heidän kummankin voi laskea kuuluvan suuren muuttoaallon suomalaissiirtolaisiin. Se, kuuluvatko Jalava ja Alakoski ensimmäiseen

vai toiseen maahanmuuttajapolveen, on tulkintakysymys. Toinen sukupolvi on yleensä määritelty Ruotsissa syntyneeksi, mutta toisaalta määrittelyyn riittää ruotsalaiseen kulttuuriin ”kasvaminen”, jos vanhemmat ovat kuitenkin suomalaisia. Toisaalta sillä, ovatko Jalava ja Alakoski ensimmäisen vai toisen sukupolven ruotsinsuomalaisia, ei ole tämän tutkimuksen kannalta suurempaa merkitystä, koska he kuuluvat kuitenkin siirtolaisuuden myötä samaan kokemukselliseen sukupolveen.⁷ Vaikka Jalava ja Alakoski ovat kummatkin syntyneet Suomessa, ovat he kirjoittaneet romaaninsa ruotsiksi. Kummatkin romaanit ovat lisäksi ilmestyneet ruotsalaisten kustantamojen kautta.

Asfalttikukka kertoo suomalaisten siirtolaisnuorten elämästä 1970-luvun Ruotsissa. Kirja tarkastelee päähenkilöiden Erkin ja Sirkkan kautta oman äidinkielen menettämiseen sekä itsetuntoon liittyviä ongelmia. Erkki ja Sirkka käyvät romaanissa läpi eräänlaista identiteetikriisiä suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden välillä. Kirjan toinen päähenkilö Erkki on kirjailija, joka kirjoittaa romaania siirtolaispoika Hannusta sekä Hannun ongelmista sopeutua uuteen kotimaahansa Ruotsiin. Erityisen vahvoja teemoja *Asfalttikukassa* on nähty olevan identiteetti, juurettomuus sekä siirtolaisuus. *Asfalttikukan* on nähty olevan vahvasti omaelämäkerrallinen teos, ja myös kirjan sivuhahmon Hannun kuvaavan Jalavan omia lapsuuskokemuksia.

Sikalat puolestaan kertoo lapsen näkökulmasta suomalaissiirtolaisten elämästä eteläruotsalaisessa Ystadissa sijaitsevassa lähiössä 1960- ja 1970-luvulla. Köyhästä sodanjälkeisestä Suomesta muuttaneen perheen elämää värittää romaanissa alkoholismi ja väkivalta. *Sikalat* käsittelee *Asfalttikukan* tavoin myös yhteiskuntaan sopeutumista ja siihen liittyviä sosiaalisia ongelmia. *Sikaloiden* on nähty myös kertovan päähenkilön Leenan identiteetin etsimisestä. Gröndahl (2008:168) näkee *Sikaloiden* keskeisinä teemoina sosiaalisten ongelmien lisäksi myös luokkaerot sekä lasten aseman siirtolaiselämässä.

Asfalttikukan ja *Sikaloiden* välillä on paljon yhteyksiä romaanien teemojen puolesta. Molemmat käsittelevät suomalaisten siirtolaisten sopeutumista Ruotsiin.

---

⁷ Sosiologi Karl Mannheimin alun perin vuonna 1928 ilmestyneessä teoksessa *Das Problem der Generationen* esitellyn sukupolvikäsitteen mukaan sukupolvi ei ole vain ikäpolvi, vaan myös sosiaalinen ja kulttuurinen käsite. Kokemukselliset sukupolvet jakavat keskenään yhteiskunnallisen muutoksen mukaan tuoman avainkokemuksen.

Kummassakin romaanissa esiintyvät myös vahvasti lapset ja erityisesti se, miten lapset kokevat siirtolaisuuden ja elämisen toisessa maassa. Lapsen näkökulma tulee vahvemmin esiin *Sikaloissa*, mutta Jalava on myös *Asfalttikukkaa* edeltäneellä romaanillaan *Jag har inte bett om att få komma* (suom. *Kukaan ei kysynyt minulta*) vuodelta 1976 käsitellyt siirtolaisuutta *Sikaloiden* tavoin lapsen näkökulmasta. Myös Latomaa (2011:54, 58) huomioi *Asfalttikukan* ja *Sikaloiden* samankaltaisuuden kirjoissa esiintyvän kielen oppimista käsittelevän teeman kautta. Lisäksi se, että Jalavan ja Alakosken romaanit on kirjoitettu ruotsiksi, saa Latomaan pohtimaan olisivatko *Asfalttikukan* ja *Sikaloiden* kaltaiset palkitut ja menestyneet kirjat menestyneet yhtä hyvin, jos ne olisi alun perin julkaistu suomeksi. Jalavan ja Alakosken menestys johtuukin Latomaan mielestä juuri Ruotsissa 1960- ja 1970-luvuilla harjoitetusta kielipolitiikasta, jolloin kouluissa ei ollut tarjolla äidinkielen opetusta siirtolaisille.

Vaikka *Asfalttikukka* ja *Sikalat* sijoittuvatkin samaan aikakauteen, käsittelevät kirjailijat aikakautta hyvin erilaisista näkökulmista. Tähän vaikuttaa suuresti se, mistä aikakaudesta käsin kirjat on kirjoitettu. Jalavan on esimerkiksi usein nähty teostensa kautta syyttäneen ruotsalaista yhteiskuntaa suomalaissiirtolaisten kohtaamista vaikeuksista, kun taas *Sikaloissa* suoraa syyttelyä ei esiinny ollenkaan. Romaanien tarkastelussa onkin tärkeää niiden julkaisuaikajankohta ja se, millainen kirjailijoiden ruotsinsuomalainen identiteetti on julkaisun ja kirjoittamisen aikana ollut. 1980-luvulla ruotsinsuomalaisen identiteetin ei ole nähty vielä olevan oma erityisidentiteettinsä samalla tavalla, kuin se on 2000-luvulla virallisen vähemmistöaseman myötä. Tämän voi nähdä heijastuvan myös Jalavan ja Alakosken tavassa käsitellä siirtolaisteema romaaneissaan.

Kirjailijoista Alakoski tuntuu heijastavan hyvin Levän (ks. luku 2.2.2) esittelemää Ruotsiin integroitunutta suomalaista identiteettityyppiä, joka on kolmesta identiteettityypistä yleisin. Alakoski on *Sikaloiden* ilmestymisen jälkeen ollut mediassa paljon esillä niin Ruotsissa kuin Suomessakin. Mediassa Alakoski on reflektoinut paljon omaa identiteettiään ja tuntuukin pitävän vielä yllä suomalaista kulttuuria jossain muodoissa, mutta olevan samalla täysin kotoutunut Ruotsiin. Hän kertoo juurien olevan tärkeä asia, ja kokee olevansa sekä suomalainen ja ruotsalainen. Alakoski on myös kertonut sukunimensä tärkeydestä ja vaihtanut miehensä sukunimen Söderlundin takaisin Alakoskeksi. Susanna Söderlundina

Alakoski koki aiemmin, ettei kukaan kysyisi tältä, mistä hän tulee, eikä olisi sillä tavalla pelkkä etnisyytensä.⁸

Jalavaa tarkemmin pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut Pynnönen (1982:17, 19) kertoo Jalavan palanneen omien sanojensa mukaan kirjoittamisen kautta yhä selvemmin takaisin suomalaisuuteen 1970- ja 1980-luvuilla. Jalavan voikin nähdä edustaneen kaikkein eniten Suomeen takaisin kaipaavaa identiteettityyppiä, joka ei kuitenkaan nykyään ole enää niin yleinen. Jalava on myös itse pohtinut, minkä maan kirjallisuuden piiriin hän kuuluu. Jalava ei omien sanojensa mukaan pitänyt luokittelusta siirtolaiskirjailijaksi vaan tunsii liittyvänsä enemmän ruotsalaisen kirjallisuuden traditioon. Hän ei myöskään pitänyt suomalaisten yrityksistä nähdä Jalava osana suomalaista kirjallisuutta. Ruotsinsuomalaisuuden hän näki puolestaan ahtaana, ajatuksia ja toimia rajoittavana määritteenä. Pynnönen kirjoittaa kuitenkin, ettei Jalava silti tunnustautunut ruotsalaiseksi kirjailijaksi, sen paremmin kuin suomalaiseksi tai ruotsinsuomalaiseksi, vaan ilmoitti olevansa Jalava.

3.2 Kriittinen diskurssianalyysi

Tämä tutkimus pyrkii tarkastelemaan aineistoa diskurssianalyttisestä näkökulmasta, tarkemmin sanottuna kriittisen diskurssianalyysin avulla. Diskurssianalyysissä perusajatuksena on tarkastella kielenkäyttöä ja muuta merkitysvälitteistä toimintaa tekemisenä, joka muodostuu sosiaalisissa prosesseissa ja samalla rakentaa sosiaalista todellisuutta. Kielenkäyttö ei ole siis pelkkää asioiden kuvausta vaan jotain paljon monimutkaisempaa ja perustavanlaatuaista. Diskurssianalyysissä kielenkäyttäjät eivät ole informantteja, jotka suoraan paljastaisivat esimerkiksi asenteensa jotakin asiaa kohtaan. Diskurssianalyysissä mielenkiinto keskittyykin enemmän pohtimaan sitä, *miten* eri toimijat tekevät ymmärrettäväksi asioita kielenkäyttönsä kautta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999:17–18.)

Kielenkäyttö näyttäytyy diskurssianalyttisestä näkökulmasta utuiselta ja monimerkitykselliseltä. Se voi sisältää niin paljon eri merkityksiä, etteivät edes toiminnan osanottajat voi yleensä tietää tai kertoa, mistä kaikista merkityksistä ja

---

⁸ Ks. esim. *Kansakodin kuokkavieraat*, osa 3. YLE Teema, 4.3.2011 ja *Rötter*, osa 7. SVT2, 2.11.2012.

toiminnoista on kulloinkin kyse. Esimerkiksi yksittäisissä puhetilanteissa ja teksteissä käytetty kieli ja sen tuottamat merkitykset on mahdollista lukea osana itse esittämistilannetta, mutta myös osana laajempaa kulttuurista jatkumoa. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa ja sen tulkinnoissa onkin mahdollista ylittää yksittäisten aineistojen rajat. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999:20, 33, 160, 174.) Kielen voi nähdä toimivan eräänlaisena avaimena kulttuurisiin arvoihin ja merkityksiin. Kielenkäyttöä tarkastellessa ei ole olennaista, mitä kieli itsessään on, vaan mitä se tekee. Kielessä itsessään ei ole merkityksiä, vaan kieli koostuu symboleista, jotka representoivat edelleenvälitettäviä merkityksiä. Kielenkäyttäjät rakentavat kielenkäyttönsä kautta asioille merkityksiä ja samalla välittävät muodostamiaaan representaatioita eteenpäin. (Hall 1997a:1–5.)

Kielenkäytön sijasta diskurssianalyysissä puhutaan nimensä mukaisesti diskursseista. Diskurssit ovat keino rakentaa tietoa tietystä aiheesta tai viitata siihen. Siinä, missä semiotiikka keskittyy tulkitsemaan asioiden ja ilmiöiden representaatioita merkkitasolla, diskursiivinen lähestymistapa on keskittynyt representaatioiden vaikutuksiin ja seurauksiin, niin sanottuun representaatioiden politiikkaan. Diskursiivinen lähestymistapa ei tutki ainoastaan, miten kieli ja representaatio tuottavat merkityksiä, vaan pyrkii selvittämään, miten tietty diskurssi tuottaa yhteyksiä valtaan ja säätelee tekemistä sekä sitä, miten se muotoilee tai rakentaa identiteettejä ja subjekteja. Se myös määrittelee, miten tietyt asiat representoidaan, mitä niistä ajatellaan sekä miten niitä tutkitaan ja harjoitetaan. Diskurssin voikin sanoa olevan representaatiojärjestelmä. (Hall 1997a:6.)

Diskurssianalyttisen tutkimuksen kenttä ei ole yksi ja yhtenäinen vaan sille on ominaista hyvinkin erilaiset tutkimukselliset suuntaukset ja ratkaisut (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999:55). Esimerkiksi tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä käytettävän kriittisen diskurssianalyysin lähtökohtana on yleensä oletus joidenkin alistussuhteiden olemassaolosta ja tutkimuksen tehtäväksi asettuukin yleensä niiden kielellisten käytäntöjen tarkastelu, joilla valta- ja alistussuhteita ylläpidetään ja oikeutetaan. Kriittisen diskurssianalyysin yhteydessä on tyypillistä käyttää vahvasti latautuneita käsitteitä kuten ideologia, valta, valtasuhteet, hegemoniset diskurssit ja vaiennetut äänet. Kriittisen tutkimuksen lähtökohtiin kuuluu pyrkimys tuottaa vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen siitä poikkeavia, ristiriitaisia puheenvuoroja. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999:86.) Kriittisen dis-

kurssianalyysin keskeisin teoreetikko Norman Fairclough (1997:75–76) myös toteaa kielen olevan kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa yhteiskuntaan. Kieli on aina yhteiskunnallinen tuotos, mutta samalla kieli on myös yhteiskunnallinen vaikuttaja. Tämä vuorovaikutussuhde ja erityisesti eri aspektien välinen jännite on Fairclough'n mukaan kriittisen diskurssianalyysin varsinaisen tarkastelun kohde.

3.3 Mediatekstit tutkimuksen kohteena

Fairclough'n (1997:10, 14) mukaan tiedotusvälineiden vaikutusvallan luonne on kielellinen ja diskursiivinen. Esimerkiksi erittelemällä tiedotusvälineiden kieltä on mahdollista tutkia käynnissä olevia sosiaalisia ja kulttuurisia muutosprosesseja, jotka voivat liittyä muun muassa maailman representoimiseen, identiteettien antamiseen ja rakentumiseen sekä teksteihin osallistuvien osapuolten välisiin suhteisiin.

Kriittisen diskurssianalyysin pääkohtana tulisi aina olla kysymys siitä, kuinka suuret yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset näkyvät tiedotusvälineiden muuttuvissa diskursiivisissa käytännöissä. Samalla yhteiskunnan ja kulttuurin sekä tekstien välinen suhde tulisi ymmärtää dialektiseksi, koska tekstit muotoutuvat sosiokulttuurisesti, mutta muotoilevat samalla myös yhteiskuntaa ja kulttuuria. Yhteiskuntaa ja kulttuuria muotoilevat tekstit voivat yhtä hyvin olla uutta luovia kuin uusintaviakin. Tiedotusvälineiden tekstien voidaan nähdä hyvinkin herkästi kertovan sosiokulttuurisista muutoksista. Näin ollen ne ovatkin arvokasta materiaalia erilaisissa tutkimuksissa. Varsinkin käynnissä olevat ja vielä epävakaa yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset näkyvät tiedotusvälineiden muuttuvissa ja moniaineksisissa diskurssikäytännöissä. Myös valtasuhteet rakentuvat usein monimutkaisissa vuorovaikutuksen verkostoissa ja mediakäytäntöjen ymmärtäminen kriittisesti tarkoittaa aina niihin sisältyvien valtasuhteiden näkemistä. (Fairclough 1997:50–51, 73, 75; Herkman 2001:205.)

Mediatekstit eivät Fairclough'n (1997:136, 139) mukaan ainoastaan heijasta todellisuutta vaan ne muodostavat todellisuudesta ennemminkin omia muunnelmiaan. Muunnelmat puolestaan vaihtelevat tekstin tuottaneen henkilön yhteiskunnallisen aseman sekä päämäärien mukaan. Representaatio onkin kriitti-

sen diskurssianalyysin tutkimuskohteena tärkeä, koska teksteistä nousevien representaatioiden analysointi on eräänlainen selostus muun muassa siitä, millaisia valintoja teksteissä on tehty, mitä niihin sisältyy, mikä on ilmaistu suoraan sekä mikä epäsuorasti eli implisiittisesti. Representaatioiden analysointi on analyysi siitä, mitä tekstissä lukee, mutta myös siitä, mitä siitä puuttuu. Herkman (2001:219) täydentää, että representaatioiden kautta mediaesitykset ennemminkin muotoilevat todellisuutta uudelleen kuin toimivat välittömänä ikkunana siihen. Media esittää aina kuvaamansa kohtaan jostakin näkökulmasta ja tietystä valossa.

Herkman (2001:232) tukee Hallin esittämiä ajatuksia identiteettien moninaistumisesta globalisaation myötä. Asettuminen tiettyyn identiteettiin esimerkiksi kansallisuuden, etnisyyden, sosiaaliluokan tai sukupuolen perusteella ei ole enää yhtä mutkatonta kuin aiemmin. Herkmanin mukaan mediakulttuurin representaatioiden kirjo tarjoaakin nykyään moninaisempia lähtökohtia identiteetin rakentamiselle kuin aiemmin.

Käytettäessä kirjallisuusarvioita aineistona voidaan ottaa kantaa moneen erilaiseen asiaan niistä nousevien representaatioiden lisäksi. Tällaisia seikkoja voivat olla esimerkiksi, miten usein kirjaa tai kirjailijaa arvioidaan lehdistössä, kuka tai ketkä arvostelun kirjoittavat, missä ne julkaistaan, miten se sijoitellaan lehden sivulle sekä milloin ne julkaistaan suhteessa kirjan julkaisuajankohtaan. (Wendelius 2002:36.) Kuitenkin käytettäessä kriittistä diskurssianalyysiä tutkimusmenetelmänä tutkimuksen pääkohtana on aina kysymys suurista yhteiskunnallisista ja kulttuurisista muutoksista, jotka heijastuvat ennemminkin tekstin sisältä kuin sen fyysisestä sijoittelusta lehden sivulle. Varsinkin ruotsinsuomalaisten yhteydessä Wendeliuksen mainitsemilla seikoilla ei luultavasti ole samalla tavalla väliä kuin esimerkiksi marginaalisempien väestöryhmien kirjallisuuden yhteydessä.

Tutkimuksen teoria antaa ymmärtää ruotsalaisten suhtautumisen ruotsinsuomalaisuutta kohtaan muuttuneen muutaman viime vuosikymmenen aikana. Tämänkaltaiset yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutoksien tulisi myös näkyä mediatekstien muuttuvissa diskurssikäytännöissä. Myös Ruotsin ja Suomen välisen valtasuhteiden mahdollinen olemassaolo tulisi heijastua representaati-

oiden kautta. Kirjallisuusarviot toimivat mediateksteinä myös hyvänä lähtökoh-
tana diskurssianalyttiselle tutkimukselle, koska ne eivät suoranaisesti keskity
arvioimaan ja analysoimaan itse kirjailijoita vaan ennemminkin heidän kirjallisia
tuotoksiaan. Kriittisen diskurssianalyysin avulla kirjallisuusarvioista voidaankin
nostaa esille myös tiedostamattomia ja implisiittisiä diskursseja.

4 ANALYYSI

Analyysiluku keskittyy teorian pohjalta ja analyysityökalun avulla tarkastelemaan aineistoa suhteessa tutkimuksen johdantoluvussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Analyysi pyrkii erilaisten kirjallisuusarvioista nousevien diskurssien avulla tarkastelemaan, miten Antti Jalava ja Susanna Alakoski representoidaan ruotsalaisten päivälehtien kirjallisuusarvioissa. Kirjailijoiden representaatioiden kautta haetaan myös teorian tuella vastausta siihen, miten ruotsinsuomalainen identiteetti on muuttunut lähes kolmen vuosikymmenen aikana sekä siihen, miten ruotsalaisen valtaväestön suhtautuminen ruotsinsuomalaisiin on muuttunut.

Aineistosta nousevia diskursseja on poimittu suoraan kirjailijoihin kohdistuvista määrittelyistä eikä esimerkiksi käsiteltävien teosten teemoista tai henkilöhaamoista. Diskurssit nousevat siis teosten ulkopuolelta suurimmalta osin tiedostamattomista representaatioista. Maahanmuuttajiin kohdistuvia representaatioita on haettu arvosteluista laajemmin niiden ajankuvasta, mutta yhä irrallaan teoksista ja niiden juonen käsittelystä. Eri vuosikymmenien vertailun vuoksi kirjailijoihin kohdistuvat representaatiot käsitellään omissa alaluvuissaan.

4.1 Vähemmistöidentiteetin kynnyksellä

Tämä luku keskittyy analysoimaan Antti Jalavaan kohdistuvia representaatioita *Asfalttikukan* kirjallisuusarvioiden kautta. Kirjallisuusarvioita on yhteensä seitsemän ja ne ovat kaikki ruotsalaisista päivälehdistä vuosilta 1980 ja 1981. Diskurssit ovat muodostuneet aineistosta nousevista representaatioista Jalavaa kohtaan sekä maahanmuuttoteemojen käsittelystä.

4.1.1 Kansallisuus identiteetin lähteenä

Kerrottaessa Jalavasta aineiston kirjallisuusarvioissa mainitaan lähes poikkeuksetta hänen suomalainen taustansa. Suurin osa arvostelijoista kertoo suoraan Jalavan syntyneen Suomessa ja muuttaneen Ruotsiin kymmenen vuoden iässä. Ruotsiksi Jalavan kerrotaan olevan muun muassa *"finskfödde"*, *"född 1949 i Finland"* sekä *"den i Finland födde"*. Lisäksi Kaj Svensson (1980) kertoo Helsingborgs Dagbladissa Jalavan syntyneen tarkemmin Kaakkois-Suomessa Lappeenrannan lähellä. Myös Anne Tiefenthalin (1980) Vestmanlands Läns

Tidningissä julkaistun kirjallisuusarvion yhteydessä olevassa Lena Hörngrenin kirjoittamassa kirjailijaesittelyssä Jalavan kerrotaan muuttaneen Karjalasta Ruotsiin 10-vuotiaana. Hörngren kertoo myös Jalavan äidinkielen olevan suomi.⁹

Osa arvostelijoista ei kirjoita Jalavan olevan suoraan suomalainen edellä olevien esimerkkien tavoin, mutta antavat lukijan kuitenkin ymmärtää asian implisiittisten merkitysten kautta. Esimerkiksi Emmanuel Morfiadakis (1980) ei Kvälls-postenissa suoraan kirjoita Jalavan olevan suomalainen, mutta kertoo kuitenkin kirjan vahvasta omaelämäkerrallisuudesta:

”Mycket talar för att den här romanen till stora delar är en självbiografi med lätta, dock förklådnader. Det är nog en jagberättelse som till mycket väsentlig del måste handla om författaren själv.”

Morfiadakis jatkaa kirjan kertomuksen kuvailulla ja kuinka sen alussa lukijat tapavat pienen suomalaispojan. Mainitsemalla kirjan päähenkilön suomalaisen taustan sekä kirjan omaelämäkerrallisuuden Morfiadakis luo kuitenkin selkeän yhteyden Jalavan ja suomalaisen taustan välille. Myös Carl Axel Westholm (1981) nostaa Upsala Nya Tidningissä esille Jalavan kirjallisten töiden omaelämäkerrallisuuden, vaikka ei Morfiadakisin tavoin myöskään määrittele Jalavaa suoraan suomalaiseksi. Erityisesti Westholm keskittyy kuvailemaan oman arviონsa alussa Jalavan aikaisemman kirjan, *Kukaan ei kysynyt minulta*, alkuasetelmaa, jossa 10-vuotias Markku muuttaa Itä-Suomesta vanhempiansa kanssa Tukholmaan. Westholm mainitsee myös Jalavan muuttaneen Tukholmaan 10-vuotiaana, mutta ei erikseen mainitse tämän olevan suomalainen. Morfiadakisin ja Westholmin arvioissa Jalavaan kytkeytyy kuitenkin vahvasti suomalainen diskurssi.

Muista arvostelijoista poiketen ainoastaan Göteborgs tidningin Anders Sjöbohm (1981) ei tuo arvostelussaan esille *Asfalttikukan* omaelämäkerrallisuutta eikä myöskään määrittele Jalavaa suoraan suomalaiseksi. Sjöbohm toteaa ainoastaan:

---

⁹ Lena Hörngren: Antti Jalavas Asfaltsblomma [sic] får fina lovord. *Vestmanlands Läns Tidning*, 15.11.1980.

”Men jag förstod inte hur det känns att vara uppryckt med rötterna. Det värsta, lärde mig Jalava, är att vara varken finne eller svensk – utan något hemlöst, språkligt mittemellan.”

Vaikka Sjöbohm ei määrittelekään Jalavaa suoraan suomalaiseksi, kertoo hän kuitenkin ymmärtäneensä Jalavan kautta, miltä tuntuu olla juuriltaan revitty, ei suomalainen eikä ruotsalainen, vaan jotain siltä väliltä. Sjöbohm antaa siis myös Morfiadakisin tavoin implisiittisesti ymmärtää Jalavan alkuperän olevan suomalainen.

Sjöbohmin lisäksi myös Tiefenthal mainitsee useaan otteeseen juuret puhuesaan *Asfalttikukan* teemoista, vaikka ei kuitenkaan sitä kautta suoranaisesti määrittele Jalavaa. Kuitenkin Tiefenthalin kirjallisuusarvio on otsikoitu nimellä *”Att sakna rötter”*. Suomi tuntuukin näyttäytyvän Tiefenthalin kirjallisuusarviossa kotimaana, juurien paikkana. Juuret luovat vahvan konnotaation alkuperään ja paikkaan, missä on kasvettu ja mistä on tultu. Juuret ovat jotakin alkuperäistä ja perustavanlaatuisia, jotka seuraavat mukana, vaikka ihminen onkin revitty omasta maaperästään vieraaseen maahan ja kulttuuriin. Samalla juurien kautta pystytään luomaan selkeä ero oman alkuperän ja uuden asuinmaan välille. Juurien ja alkuperän yhteyden voi liittää vahvasti Hallin (1999:49) näkemykseen kansallisen kulttuurin rakentumisesta symboleiden ja representaatioiden kautta. Hallin mukaan osana kansallisen kulttuurin rakentumista kansallinen identiteetti esitetään aina joksikin alkuperäiseksi, joka on aina ollut olemassa osana asioiden luonnetta.

Suomalaisten juurien lisäksi suomenruotsalainen Göran Schildt (1980) puhuu Svenska Dagbladetissa yleisesti nimenomaan *suomalaisten* siirtolaisten tilanteessa Ruotsissa eikä esimerkiksi ruotsinsuomalaisista. *Asfalttikukasta* ensimmäisenä ruotsalaisessa lehdistössä kirjoittanut Schildt puhuu arviossaan suomalaisista nuorista ja suomalaisista maahanmuuttajista sekä yleisemmin suomalaisista Ruotsissa (*”finnarna i Sverige”*). Myös Tiefenthal puhuu kirjallisuusarviossaan *suomalaisista* maahanmuuttajista.

Suomalaisuudesta puhuminen ruotsinsuomalaisten yhteydessä voi nähdä liittyvän vahvasti ruotsinsuomalaisten asemaan Ruotsissa kirjan kirjoitus- ja ilmes-

tymisajankohtana 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Suomalaisiirtolaisten muuttovirrat maahan olivat saavuttaneet huippunsa vasta kymmenen vuotta aikaisemmin ja maahanmuuttoon liittyvä keskustelu kävi Ruotsissa kiivaana erityisesti 1970-luvun puolivälissä. Vuonna 1975 esitellyn uuden integraatioon tähtäävän maahanmuuttopolitiikan myötä maahanmuuttoon liittyvät kysymykset olivat yhä pinnalla Ruotsissa vuosikymmenen vaihteessa. Esimerkiksi Westholmin arvostelun ingressissä painotetaan maahanmuuttokeskustelun ajankoh-taisuutta:

”Som ett beaktansvärt diskussionsinlägg i en för vårt lands del mycket central invandrarfråga, vill Carl Axel Westholm se Antti Jalavas bok Asfaltblomman.”

1970- ja 1980-lukujen vaihteen on nähty olleen ruotsinsuomalaisuuden kukoistuskautta, mutta vielä vuosikymmenen alussa ruotsalaiselle valtaväestölle ruotsinsuomalaiset näyttäytyivät vielä suomalaisina eivätkä suinkaan vielä oman vähemmistöidentiteettinsä omaavana väestöryhmänä. 1980-luku on myös myöhemmin nähty yleisesti asettumisen vuosikymmenenä, jolloin suuren muuttoaal-lon suomalaissiirtolaisten on vasta nähty lopullisesti asettuneen Ruotsiin. Yleis-täen 1970- ja 1980-lukujen taitteessa ruotsinsuomalaisten onkin voitu nähdä olevan vielä epävarmoja omasta paikastaan ja asemastaan uudessa maassa. Teemojensa puolesta myös *Asfalttikukka* ja siitä vahvasti ponnistava suomalai-suuden diskurssi sopiikin hyvin omaan aikaansa. Hall (1999:50–51) näkee kan-sallisen diskurssin usein rakentavan identiteettejä, jotka sijoittuvat menneisyy-den ja tulevaisuuden välille. Joskus ne tuntevat myös halua siirtyä menneisyy-teen ja menneiden identiteettien restauroimiseen. Myös yksi Levän tutkimuksen ruotsinsuomalainen identiteettityyppi oli Suomeen takaisin kaipaava suomalai-nen, joka omalta osaltaan rakentaa vahvaa kansallista identiteettiä, suomalaista identiteettiä (ks. luku 2.2.2).

Myös Jalava itse johdattaa arvostelijoita kirjoittamaan omasta suomalaisesta taustastaan *Asfalttikukan* teemojen kautta: suomalaisten elämästä Ruotsissa sekä heidän kohtaamistaan ongelmista. Erityisen vahva teema kirjassa on iden-titeetin etsiminen. Kirjan on yleisesti nähty olevan löyhästi omaelämäkerrallinen ja näin ollen onkin loogista nähdä Jalavan kertovan *Asfalttikukan* tarinan ni-

menomaan suomalaisena eikä suinkaan esimerkiksi Ruotsiin sopeutuneena ruotsinsuomalaisena. Jalavan alkuperän ymmärtäminen ja suomalaisen identiteetin tiedostaminen kirjailijan omana lähtökohtana ovat olennaisena osana myös teoksen ymmärtämisessä.

4.1.2 Kahden kulttuurin välissä

Suomalaisen kansallisen diskurssin lisäksi kirjallisuusarvioista nousee vahvasti esille diskurssi suomalaisen ja ruotsalaisen kulttuurin väliltä. Kulttuurien välillä olevan diskurssin voi myös nähdä olevan eräänlainen väliinpuotoaja-diskurssi, koska useissa arvosteluissa Jalavan representaatioissa nousee esille myös kirjailijan kansallisuuden määrittelyn ongelmallisuus sekä kodittomuus kulttuurien välillä.

Jalavan suomalaisen alkuperän ja juurien lisäksi viisi yhteensä seitsemästä arvostelijasta kertoo Jalavan syntyneen Suomessa, mutta muuttaneen lapsena Ruotsiin. Westholm sekä Sydsvenskanin Tomas Löfström kertovat Jalavan ainoastaan *tulleen* kymmenenvuotiaana Tukholmaan perheensä kanssa, kun Svensson puolestaan taas kertoo Jalavan *asuneen* vuodesta 1959 Ruotsissa (*”sedan 1959 bosatt i Sverige”*). Myös Tiefenthal kertoo Jalavan tulleen Ruotsiin Karjalasta, mutta kirjoittaa myös tämän olevan *”finskfödde [...] västeråsbo sedan många år”*. Tiefenthalin arvostelun yhteydessä olevassa ingressissä myös edellisessä luvussa mainittu Hörngren määrittelee kirjailijan olevan *”västeråsförfattaren Antti Jalava”*. Siinä, missä Svensson kertoo Jalavan kasvaneen Suomessa, kirjoittaa Schildt puolestaan Jalavan syntyneen Suomessa, mutta kasvaneen Ruotsissa. Osa arvostelijoista tuntuu siis selkeästi antavan ymmärtää Jalavan asuvan pysyvästi Ruotsissa ja olevan samalla kiinteästi ruotsalaiseen kulttuuriin asettunut.

Mielenkiintoisena lisänä Löfström ja Westholm, jotka molemmat kertovat Jalavan tulleen Ruotsiin maassa kasvamisen sijaan, käyttävät Jalavan representoimisessa romaanista ponnistavaa määritettä *”varken finne eller svensk”*. Westholm käyttää määritettä myös kirjallisuusarvionsa otsikkona. Myös Sjöbohm kertoo Löfströmin ja Westholmin tavoin, ettei Jalava ole suomalainen eikä ruotsalainen, mutta ei kuitenkaan mainitse millään muulla tavalla arvostelussaan

kirjailijan taustaa, kuten edellisessä luvussa jo todettiin, vaan kertoo Jalavan olevan juuriltaan revitty.

Morfiadakis, joka suomalaisen diskurssin yhteydessä antoi ainoastaan implisiit-
tisesti ymmärtää Jalavan olevan suomalainen, ei myöskään määrittele Jalavaa
millään tavalla Ruotsiin tai ruotsalaisuuteen liittyen. Yhä aktiivisesti ruotsalai-
sessa politiikassa mukana oleva Morfiadakis on itsekin siirtolaistaustainen ja
muuttanut 1960-luvulla Kreikasta Ruotsiin.¹⁰ Sitä, missä määrin Morfiadakisin
oma siirtolaistausta vaikuttaa tämän tapaan representoida toista siirtolaistaus-
taista, on vaikea tietää. Morfiadakis ei yritä määritellä Jalavan kansallista identi-
teettiä kummankaan diskurssin yhteydessä, mikä voi olla puhtaasti yksittäisen
arvostelijan tyyli kirjoittaa. Toisaalta eron muihin arvostelijoihin voi nähdä kui-
tenkin olevan niin selkeä, että Morfiadakisin taustalla luulisi olevan ainakin jon-
kinlainen vaikutus tämän tapaan representoida Jalavaa.

Myös kielikysymykset ja -ongelmat nousevat vahvasti esille suomalaisuuden ja
ruotsalaisuuden välisen diskurssin yhteydessä. Suomalaisena siirtolaislapsena
Ruotsissa myös Jalava koki useiden muiden suuren muuttoaallon siirtolaislas-
ten tavoin Ruotsin puutteellisten kielipalveluiden seuraukset oppimalla ruotsin
kielen suomen kielen kustannuksella. Myös suomalaislasten tuntema häpeä
kieltään ja alkuperäänsä kohtaan edesauttoi valtaväestöön sulautumista oman
äidinkielen kustannuksella. Myös *Asfalttikukan* teemat pyörivät kielikysymysten
ympärillä, minkä myötä myös useat arvostelijat ottavat Jalavan omat kielion-
gelmat esille. Esimerkiksi Svensson kirjoittaa:

*”Han [sic] modersmål är finska, men som så många andra
invandrare har han tvingats undertrycka sitt eget språk
och lära sig tala svenska – en smärtsam process, som
ofta leder till bara en ytlig förståelse av det nya språket, till
– i bästa fall – halvspråkighet, och till svårighet och formu-
lera känslor och att analysera, att förstå. [...] Jalava är inte
riktigt hemma i något språk: finskan har han fått lära sig på
nytt och behärskar den ännu dåligt, svenskan är hans för-*

---

¹⁰ Ks. esim. Bergström, Britt-Marie: Morfiadakis ser ett varmare Malmö. *Sydsvenskan*, 29.11.2010.

staspråk, men ännu händer det att det kan bli fel, vilket bara ökar den känsla av äkthet man erfar vid läsningen.”

Svensson tuo omassa kirjallisuusarviossaan vahvasti esille puolikielisyiden ja eräänlaisen kodittomuuden kielten välillä. Svenssonin mukaan maahanmuuttajista tulee parhaassa tapauksessa puolikielisiä. Myös Löfström kertoo kirjan ker- tovan kulttuurien välisten konfliktien lisäksi juuri puolikielisydestä. Schildt puo- lestaan kertoo Jalavan kirjoittavan ruotsiksi, koska ei enää pysty kirjoittamaan suomeksi. Schildt viittaa *Asfalttikukan* yhteydessä myös kirjailija Jan Friedegår- din ruotsalaisen työläiskirjallisuuden klassikkoon Lars Hårdiin, minkä voi nähdä vahvana viittauksena työläiskirjallisuuteen ja sitä myöten Jalavan kytkemisestä myös ruotsalaiseen kirjallisuuteen.

Diskurssissa suomalaisen ja ruotsalaisen kulttuurin välillä nousee vahvasti esiin maahanmuuttajakirjallisuudelle tyypillisiä teemoja kuten juurettomuus, kaksois- identiteetti ja haljennut identiteetti. Erityisesti kaksoisidentiteetin näyttäytyminen arvosteluissa on mielenkiintoinen, sillä kaikissa *Asfalttikukan* arvosteluissa, jois- sa suomalainen tausta ja juuret esiintyvät, esiintyy myös kytkös Ruotsiin ja ruot- salaisuuteen. Kuitenkin Löfströmin ja Westholmin arvosteluissa Jalava on ”*var- ken finne eller svensk*”, ei suomalainen eikä ruotsalainen, vaikka kummatkin tuovat myös esille Jalavan taustan ja Ruotsiin muuttamisen kirjallisuusarviois- saan. Juurettomuuden lisäksi arvioissa nousee esille myös kodittomuus kulttuu- rien ja kielten välillä. Ruotsinsuomalaisuutta käsitteenä tai määritteenä ei kui- tenkaan esiinny yhdessäkään kirjallisuusarviossa, vaan Jalavaa määritellään yksinään kansallisten identiteettien kautta eikä esimerkiksi omana vähemmistö- tai erityisidentiteettinään, millaisena ruotsinsuomalaisuus myöhemmin on nähty sopeutumisen ja uusien sukupolvien myötä. Schildtin kirjallisuusarviosta löytyy kuitenkin nykyisen vähemmistöaseman näkökulmasta mielenkiintoinen ja ai- kaansa ehkä jopa edellä oleva kommentti suomalaisuuden näkemisestä arvok- kaana etuoikeutena:

”Här skulle behövas någonting i stil med ”black is beauti- ful”-rörelsen i USA, ett hävdande av finskheten som ett värdefullt privilegium.”

4.1.3 Muukalaisena Ruotsissa

Suomalaisuuden, ruotsalaisuuden sekä niiden välillä elämisen lisäksi Jalavan representaatioissa esiintyy myös vahvasti toiseuden diskurssi. Toiseuden ja eron representaatiot arvostelijoiden teksteissä näyttävät Jalavan lisäksi kohdistuvan myös muihin Ruotsiin muuttaneisiin siirtolaisiin, ei vain suomalaisiin.

Jalava määrittellään kirjallisuusarvioissa aikaisemmin esiteltyjen representaatioiden lisäksi myös suoraan maahanmuuttajana. Esimerkiksi Morfiadakis, joka aikaisemmin ei määritellyt Jalavaa muiden arvostelijoiden tapaan suomalaisuuden tai ruotsalaisuuden yhteydessä, kertoo olevan mielenkiintoista lukea maahanmuuttajista maahanmuuttajan kertomana. Morfiadakis ottaa myös arviossaan enemmän esille maahanmuuttoon liittyviä asioita, millä voi nähdä olevan suora yhteys hänen omaan taustaansa. Morfiadakisin arvostelun yhteydessä olevassa ingressissä maahanmuuttajakirjallisuuden kerrotaan myös lisääntyneen Ruotsissa viimeisten vuosien aikana. Myös Svensson luokittelee Jalavan maahanmuuttajaksi jo kirjallisuusarvionsa otsikoinnin kautta (*”Invandraren berättar om sitt främlingskap”*). Svensson myös kertoo Jalavan monien muiden maahanmuuttajien tavoin joutuneen opettelemaan ruotsia oman äidinkieltensä kustannuksella.

Schildt on arvostelijoista ainoa, joka kertoo Jalavan olevan toisen polven suomalaissiirtolainen otsikoinnin avulla (*”Andra generationen”*). Schildtin arviosta huokuu muutenkin tarkempi tietämys maahanmuuttajien ja erityisesti suomalaissiirtolaisten tilanteesta Ruotsissa kuin muilla arvostelijoilla. Schildt esimerkiksi kirjoittaa suomalaisten siirtolaisnuorten lisäksi myös kreikkalaisista ja turkkilaisista siirtolaisista:

”Grundtemat är den förlust av självkänsla och identitet som invandrarens förflyttning till Sverige medför. Antagligen är den mera markerad hos de finska ungdomarna än hos till exempel de grekiska eller turkiska, vilka på ett helt annat sätt håller fast vid sitt ursprung.”

Schildt ottaa arviossaan esille myös suomalaissiirtolaisten kokeman häpeän omaa alkuperäänsä kohtaan Ruotsissa ja asettaa vertailukohtaksi Suomen

suomenruotsalaisen väestön hyvän itsetunnon sekä Amerikan-siirtolaisten tunteman ylpeyden uudesta kansalaisuudestaan. Syitä suomalaissiirtolaisten tilaan Schildt hakee kuitenkin Ruotsista ja maahanmuuttajien sulkemisesta ruotsalaisen yhteisöllisyyden ulkopuolelle ja samalla myös heidän jättämisestä marginaliaan:

”Det är nämligen inte fråga om något hjärtats nationsbyte för dessa nya medlemmar av vårt samhälle. Svenskarna ger inte på amerikanskt vis invandrarna del av sin gemenskap och invandrarna fylls inte av någon stolthet och ny identitetskänsla genom sitt svenska medborgarskap.”

Arvostelijat luovat kirjallisuusarvioiden kautta myös selkeää eroa maahanmuuttajien ja syntyperäisten ruotsalaisten välille. Svensson ja Tiefenthal puhuvat kummatkin syntyperäisistä ruotsalaisista vastakohtana maahanmuuttajille, ja tuovat samalla myös esiin oman ja lukijoidensa sijainnin marginalian ja keskustan välisellä kentällä. Svensson kertoo Jalavan välittävän tärkeää tietoa maahanmuuttajien ongelmista ”meille syntyperäisille ruotsalaisille” (*”till oss infödda svenskar”*) ja myös Tiefenthal puhuu ”meistä syntyperäisistä ruotsalaisista” (*”vi infödda svenskar”*). Maahanmuuttajista kansallisuuteen katsomatta tunnutaan arvioissa siis puhuttavan yhtenä homogeenisenä ryhmänä.

Myös suomalaissiirtolaiset näyttäytyvät *Asfalttikukan* arvioissa muukalaisina ja toisina ruotsalaisiin verrattuna. Löfström esimerkiksi kirjoittaa:

”Han (Jalava) låter oss se dem både utifrån och med deras egna ögon. Det är en osminkad och rak beskrivning av unga invandrares tillvaro.”

Löfström kertoo Svenssonin ja Tiefenthalin tavoin myös sanavalinnoillaan omasta ja lukijoidensa sijainnista suhteessa keskustaan. Samalla Löfström asettaa suomalaiset keskustan ulkopuolelle toisina, joiden omin silmin Jalava antaa ruotsalaisten heitä tarkastella. Myös Tiefenthal kertoo suomalaissiirtolaisten voivan nähdä *Asfalttikukan* osana *heidän* omaa historiaansa (*”som en bit av deras egen historia”*). Svenssonin ja Tiefenthalin arviot vahvistavat omalta osaltaan

taan myös käsitystä keskustan ja marginalian välisistä suhteista ja siitä, miten keskusta itse määrittelee, mikä jää sen ulkopuolelle (ks. luku 2.2.3).

Kuten jo edellä mainittiin, 1970- ja 1980-lukujen vaihde on nähty ruotsinsuomalaisuuden kukoistuskautena uuden vapaamielisemmän maahanmuuttopolitiikan ja tietoisten vähemmistöpolitiikan myötä. Vuosikymmenen vaihteessa suomalaissiirtolaiset kohtasivat kuitenkin yhä huonoihin oloihin, puuttuviin oikeuksiin sekä huonoihin yhteiskunnallisiin vaikutusmahdollisuuksiin liittyviä vaikeuksia, mikä loi vielä vahvaa eriarvoisuutta maahanmuuttajien ja ruotsalaisten välille. Esimerkiksi Sjöbohm välittää arvionsa kautta nykypäivään ajankuvaa 1980-luvulta, kuvaa erosta ja jaottelusta sekä muukalaisvihasta ruotsalaisten ja maahanmuuttajien välillä.:

”I det tidiga 80-talets ekonomiska kris får vi inte blunda för vilka väsentliga kunskaper som Antti Jalava förmedlar: invandrarnas hemlöshet och bristande självkänsla, splittringen mellan svenska och utländska arbetare, främlingshatet.”

Myös Tiefenthal tuo ajankuvaa esiin arviossaan. Hänen mukaansa maahanmuuttovastaisen henkilön käsissä *Asfalttikukan* kaltainen kirja voi muuttua vaaralliseksi, koska kirjan kautta henkilö voi saada vain vahvistuksen ajatuksilleen suomalaisista maahanmuuttajista. Tiefenthalin kommentti kertoo vahvan muukalaisvastaisuuden lisäksi suomalaisiin kohdistuneista asenteista, ennakkoluuloista ja negatiivisista stereotyyppioista, jotka omalta osaltaan kielivät valtaasetelmista suomalaissiirtolaisten ja ruotsalaisten välillä ja sijoittavat suomalaissiirtolaiset samalla kiinteämmin marginaliaan kauemmaksi keskustasta. Tiefenthal kertoo kuitenkin myös kirjan mahdollisuuksista tavoittaa ryhmiä, jotka voivat aktiivisesti vaikuttaa maahanmuuttajien asioihin:

”Sådana människor behövs Inämligen [sic] i dag, då så många ”svenskar” är finländare, assyrier, jugoslaver osv.”

Tiefenthal kertoo monen ”ruotsalaisen” tänä päivänä olevan esimerkiksi suomalaisia, assyrialaisia ja jugoslavialaisia ja tuntuu sitä myötä olevan muista arvostelijoista poiketen jo hieman lähempänä nykypäivää näkemyksessä maahan-

muuttajia ja heidän pysyvyyttään kohtaan. Tiefenthal tuntuu olevan eräänlaisessa murroksessa puhumalla siirtolaisista jo ruotsalaisina, vaikkakin heittomerkkejä apunaan käyttäen.

Myös Schildt kirjoittaa suomalaissiirtolaisista ”yhteiskuntamme uusina jäseninä” (*”nya medlemmar av vårt samhälle”*). Schildtin tapa puhua ruotsalaisesta yhteiskunnasta ruotsalaisille lukijoille ”meidän yhteiskuntamme” on erittäin mielenkiintoinen, sillä suomenruotsalainen Schildt asettuu näin keskustaan lähelle ruotsalaisia eikä identifioi itseään millään tavalla suhteessa suomalaisiin. Schildtin asema lähempänä keskustaa johtuu luultavasti tämän ruotsinkielisestä taustasta. Myös kreikkalaistaustainen Morfiadakis kirjoittaa hieman Schildtin tavoin maahanmuuttajista lehden lukijoille toisina (*”dem”*), vaikka on itsekin siirtolaistaustainen. Tällä tavoin myös Morfiadakis asettuu lähemmäksi keskustaa vähemmän marginaalisena, yhteiskunnallisesti aktiivisena ja kielitaitoisena henkilönä. Morfiadakis ja Schildtin sijainti lähempänä keskustaa todistaakin omalta osaltaan marginalian liikkuvuutta ja monimuotoisuutta. Samalla marginalian edustajan voi nähdä tilannekohtaisesti ja joustavammin ottavan erilaisia identiteetti-positioita kuin vielä marginaalisemmat yksilöt ja ryhmät. Vielä 1980-luvun alussa suomalaissiirtolaisuuden voi nähdä olleen selkeästi marginaalista suhteessa keskustaan. Suomalaissiirtolaiset ovat tuolloin kuitenkin olleet jo oman ruotsinsuomalaisen vähemmistöidentiteettinsä kynnyksellä.

4.2 Uuden vuosituhaten ruotsinsuomalaisuus

Aineistosta Susanna Alakosken *Sikalat*-teoksen kirjallisuusarvioita on yhteensä 11 ja niistä haetaan Jalavan arvostelujen mukaisesti suoraan kirjailijaan kohdistuvia representaatioita. *Sikaloiden* kirjallisuusarvioista pyritään nostamaan esille myös maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen liittyvää ajankohtaista keskustelua.

4.2.1 Vaiettu identiteetti

Käsiteltäessä siirtolaistaustaisiin kirjailijoihin kohdistuvia representaatioita tuntuu Alakosken kohdalla siirtolaistaustaan suoraan kohdistuvat representaatiot puuttuvan lähes täysin. Toisin kuin Jalavaa määriteltiin vielä 1980-luvun alussa

vahvasti suomalaisuuteen liittyen tai suomalaisuuden tai ruotsalaisuuden väliltä, ei Alakoskeen enää uudella vuosituhannella kohdisteta suoraan samankaltaisia diskursseja. Vaikka Alakosken kytkeminen suomalaisuuteen esiintyy joissakin arvosteluissa, puuttuu suora representaatio esimerkiksi suomalaiseksi täysin. Alakosken representaatioista, tai niiden poissaolosta, voikin puhua laajemmin vaikenemisen diskurssina.

Alakosken suomalaisesta alkuperästä ja siirtolaistaustasta puhuminen on kirjallisuusarvioissa suurimmilta osin hyvin implisiittistä. Määrittelyt näyttäytyvät esimerkiksi kirjan suomalaisesta perheestä puhumisen yhteydessä sekä mahdolliseen omaelämäkerrallisuuteen viitatessa. Esimerkiksi Inger Dahlman (2006) kirjoittaa Dalarnas Tidningarissa kirjan päähenkilön Leenan sekä Alakosken välisestä yhteydestä arvostelussaan:

”Alakoski och hennes Leena har båda finska föräldrar som invandrat till Skåne. Vad mer som förenar dem får läsaren grubbla över [...]”

Dahlmanin arvio on aineistosta ainoa, missä kerrotaan suoraan Alakosken suomalaisista vanhemmista ja suomalaisesta alkuperästä. Tosin Dahlmanin kirjoituksessa representaatio kohdistuu ennemminkin Alakosken vanhempiin suomalaisina kuin Alakoskeen itseensä.

Suoran representaation sijasta implisiittistä määrittelyä esiintyy arvioissa enemmän. Samalla tavoin kuin *Asfalttikukan* arvioiden yhteydessä, myös Alakosken yhteydessä nousee esille kirjan mahdollinen omaelämäkerrallisuus. Eva Johansson (2006) pohtii Västervikstidningenissä julkaistussa arviossaan *Sikaloiden* omaelämäkerrallisuutta ja kertoo sen sisältävän ainakin jonkin verran omaelämäkerrallisia aineksia:

”Författaren har i en intervju sagt att boken inte är självbiografisk men att hon hade en liknande uppväxt. Och det är svårt att tro något annat för detta måste vara mer eller mindre självupplevt för att kunna berättas så här, med sådan insikt, men med både värme och fasa. ”

Johansson kertoo arvionsa alussa Leenan muuttaneen eteläruotsalaiseen Ystadiin Suomesta perheensä kanssa. Vaikka hän ei muulla tavalla kuin arvuutteleamalla mahdollista omaelämäkerrallisuutta määrittele Alakosken olevan suomalainen tai siirtolaistaustainen, tuntuu hän kuitenkin selkeästi tiedostavan Alakosken oman henkilökohtaisen taustan. Myös Lena Kvist (2006) kertoo hienovaraisesti Smålandspostenissa kirjan omaelämäkerrallisuudesta kuvailemalla kirjan kansikuvan asuntoja ja epäilee kuvien voivan olla jopa Alakosken henkilökohtaisista valokuva-albumeista. Muuten Kvist ei määrittele Alakoskea suomalaisuuteen, ruotsalaisuuteen tai siirtolaistaustaan liittyen.

Myös Cristine Sarrimo (2006) kirjoittaa arviossaan Sydsvenskanissa epäsuorasti Alakosken suomalaisesta taustasta:

”Finnarna kom hit med sina vanor och annorlunda erfarenheter. En central sådan är förstås kriget och den fosterlandskärlek det gav upphov till. Barnen som skickades till Sverige, svälten, bombräderna, hjälpen som inte nådde fram utan fastnade i distributörernas händer. Allt detta som präglat finnen så starkt ger Alakoski sin personliga version av.”

Sarrimo nostaa vahvasti esille Suomen historiaa kertomalla muun muassa sodasta, sotälapsista ja nälänhädästä ja kertoo Alakosken kertovan henkilökohtaisen versionsa suomalaisia vahvasti leimanneista asioista. Kuitenkaan Sarrimo ei kerro Alakosken sen tarkemmin olevan suomalainen tai esimerkiksi ruotsin-suomalainen, vaikka tuntuukin selvästi tiedostavan Alakosken alkuperän. Sarrimo myös yhdistää Alakosken epäsuorasti toiseen vähemmistökirjailijaan, Mikael Niemeen:

”Många som är födda på 60-talet känner säkerligen med lust, plåga och sorg igen en hel del: musiken, kläderna, skolan, klasskillnaderna. [...] Detta är den snälla ”Populärmusik från Vittula”-versionen av Susanna Alakoskis roman Svinalängorna.”

Tornionjokilaaksolaisen Mikael Niemen menestysromaani *Populäärimusiikkia Vittulajänkältä* on nähty uudella vuosituhanella avainteoksena vähemmistöryhmien tuottaman kirjallisuuden huomioimiselle Ruotsissa. Viittaus kirjaan voi Sarrimon osalta viitata kirjan sijoittumiseen *Sikaloiden* tavoin 1960-luvulle, mutta kahden vähemmistökirjailijan teoksen käsittely samassa arvioissa tuntuu vain vahvistavan entisestään käsitystä Sarrimon tietoisuudesta Alakosken taustasta.

Myös Erik Löfvendahl (2006) epäilee Svenska Dagbladetissa *Sikaloiden* olevan omaelämäkerrallinen teos ja Leenan olevan mahdollisesti Alakosken alter ego. Huomattavimpana viittauksena Alakosken taustaan Löfvendahl kertoo kuitenkin arvionsa aluksi ulkomaalaistaustaisista kirjailijoista Ruotsissa:

”Kanske utgör främlingskapet eller den känsla av rotlöshet som kommer sig av att man har rötterna i ett annat land den bästa grogrunden för skönlitteraturen. Jag tänker på några av de senaste årens mest intressanta debutanter på svenska, Astrid Trotzig, Sofia French (båda adopterade från Sydkorea) och pseudonymen Zbigniew Kuklarz [sic] (med polska föräldrar).”

Sen sijaan, että Löfvendahl esittelisi muiden ulkomaalaistaustaisten kirjailijoiden jatkoksi Alakoskea tarkemmin, siirtyy hän suoraan kertomaan *Sikaloiden* alkualetelmista ja kirjan teemoista. Löfvendahlin arviosta tuntuu välittyvän, että Alakosken ulkomaalaisen taustan tiedostaminen on itsestään selvää, koska siitä ei ole sen tarkemmin tarvetta kertoa lukijoille. Ehkä Alakosken sukunimi pelkääntään riittää kertomaan lukijoille vuonna 2006 vielä suhteellisen tuntemattoman esikoiskirjailijan taustasta.

Hieman yli puolessa kirjallisuusarviosta Alakosken etninen tausta jätetään kuitenkin täysin mainitsematta eikä siihen kohdistu edellä mainittujen tapaisia implisiittisiä viittauksia esimerkiksi omaelämäkerrallisuuden kautta. Syitä vaikeneemiselle voi hakea esimerkiksi Alakosken taustan näkemisestä itsestäänselvytenä esimerkiksi pelkän sukunimen tai kirjan teemojen ja päähenkilöiden kautta. Alakoskea ei myös yhdessäkään arviossa representoida ruotsinsuomalaisena, vaikka ruotsinsuomalaisten asema Ruotsissa onkin 2000-luvulla jo ratifioitu virallisen vähemmistöaseman kautta.

Etnisyyteen perustuvan määrittelyn sijasta Alakoskea representoidaan kirjallisuusarvioissa esimerkiksi luokkatietoiseksi kirjailijaksi sekä nais- ja työläiskirjailijaksi. Alakoski tunnutaankin siis representoitavan arvosteluissa ilman kytköksiä etniseen taustaansa. Vaihtoehtoisten representaatioiden kautta Alakoski tuntuu kytkeytyvän tiiviimmin ruotsalaiseen kirjallisuuteen ja sitä kautta määriteltävän ennemminkin ruotsalaiskirjailijana kuin esimerkiksi maahanmuuttajakirjailijana tai ruotsinsuomalaisena kirjailijana. Liittämällä Alakosken kiinteämmin ruotsalaisen nykykirjallisuuden piiriin arvostelijat tuntuvat samalla myös asettavan Alakosken lähemmäksi keskustaa kuin sen ulkopuolelle. Esimerkiksi Per Planhammar (2006) kirjoittaa Göteborgs-Postenissa suoraan Alakosken olevan osa Ruotsin nykykirjallisuutta:

”Inte minst därför är Svinalängorna en just så trovärdigt skriven roman om klass, integritet och i viss mån kön som länge har efterlysts i den samtida svenska litteraturen.”

Erytisesti Alakosken representoiminen työläiskirjailijaksi näyttäytyy kirjallisuusarvioissa vahvana. Myös Gröndahl (2008:172–173) on huomannut *Sikaloiden* monet yhtymäkohdat klassiseen ruotsalaiseen työläiskirjallisuuteen. Gröndahlin mukaan Alakoskesta on tullut ruotsalaisen työläiskirjailija Moa Martinsonin manttelinperijä. Useat kriitikot ovat myös Gröndahlin mukaan huomanneet, että *Sikalat* esittää oikeastaan yleisesti pätevän kuvauksen ruotsalaisesta 1960- ja 1970-luvun työläisluokasta. Nilsson (2010:57) kuitenkin näkee usean arvostelijan yhä nostavan *Sikaloiden* käsittelyn yhteydessä ennemminkin etnisyyteen kuin luokkaan liittyviä teemoja esille.

Löfvendahl täydentää Gröndahlin ajatuksia, mutta luo samalla yhteyden maahanmuuton ja työläiskirjallisuuden välille. Löfvendahl toteaa, että työläiskirjailijat ovat nykyisin yhä useammin lähtöisin maahanmuuttajien tiheästi asuttamista lähiöistä, köyhistä ja työttömyyden leimaamista lähtökohdista, kuin että he olisivat ”työn poikia ja tyttäriä”.

”Författaren Tony Samuelsson har varit inne på att arbetarlitteraturen ännu lever, fast med annorlunda förtecken i dag, att den oftare uppstår i invandrartäta förorter bland

obemedlade och arbetslösa än bland arbetets söner och döttrar. Susanna Alakoski har den moderna arbetarförfattarens utsiktspunkt genom sitt alter ego. Det är de till synes chanslösa hon skildrar, som när Ivar Lo-Johansson beskrev statarna och lantarbetarna.”

Johansson ja Kvist vetävät arvosteluissaan myös yhteyden Alakosken ja työläiskirjallisuuden välille, vaikka he tuntuvat samalla myös tiedostavan Alakosken alkuperän ja siirtolaistaustan.

4.2.2 Erilaiset ja yksilölliset maahanmuuttajat

Uudelle vuosituhannele tultaessa myös yleinen suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan on muuttunut Ruotsissa ja maan monikulttuurisuus tiedostettu vahvemmin. *Asfalttikukan* arvioissa Jalavaa ja muita maahanmuuttajia kohtaan kohdistunutta toiseuden diskurssia ei *Sikaloiden* kirjallisuusarvioissa esiinny eivätkä arvostelijat halua nähdä maahanmuuttajia enää vain yhtenä homogeenisenä ryhmänä. Ystads Allehandan Bo Bjelvehammar (2006) kritisoi arviossaan aiempien vuosien maahanmuuttopolitiikkaa ja maahanmuuttajien näkemistä samanlaisina ilman yksilöllisyyttä:

”Det är svårt att minnas att människor från femtiotalets Ungern eller Leenas finska föräldrar sågs som objekt för invandrapolitiska manifest eller byråkratiska kväljande filter. Filter, som har samma färg och tjocklek för alla, när ordet invandrare sägs, då utlöses kollektiva modeller och friska lösningstabletter. Alla ska simma tillsammans, avpersonifieras och bli polerade till goda medborgare.”

Bjelvehammar kritisoi voimakkaasti aikaisempien vuosikymmenien tapaa niputtaa maahanmuuttajat ”samanpaksuisiksi ja -värisiksi huoviksi”. Myös Jonas Thente (2006) kertoo Dagens Nyheterissä julkaistun arvostelunsa alussa 1970-luvun koulumaailmasta ja suomalaisiin kohdistetuista stereotyyppioista ja ennakkoluuloista. Samalla Thente kertoo suoraan suomalaisten olleen suhteessa ruotsalaisiin ”toisia” muiden koulun maahanmuuttotaustaisten lasten kanssa:

”Receptet på en finsk fruktbål: lägg en gul ärta i tjugo liter Koskenkorva, låt den dra i tre minuter och avlägsna därefter ärtan på det att fruktsmaken icke må bli för dominerande. Såna där vitsar drog man om finnar på 70-talets skolgårdar, innan man ens visste vad Koskenkorva var. Och så slogs de med kniv, finnarna. Tillsammans med några chilinare och greker var finnarna De andra, som kunde klumpas ihop med fördomsfulla vitsar.”

Thente kertoo esimerkin kautta vahvasti stereotyyppien ja ennakkoluulojen värittämästä ajattelumaailmasta 1970-luvulla ja samalla viittaa myös Bjelvehammarin tavoin maahanmuuttajien niputtamiseen yhdeksi homogeeniseksi ryhmäksi, toiseksi (*”De andra”*).

Myös Bjelvehammar tuntuu kyseenalaistavan aikaisempia maahanmuuttopolittisia keinoja ja jatkaa arviossaan aiheeseen liittyvää yhteiskuntakritiikkiä. Bjelvehammar kirjoittaa *Sikaloiden* osoittavan vahvasti yhteiskunnan sisäisiä eroja:

”Berättelsen visar starkt på skillnader i samhället och en grov uppdelning av människor. Rika och godhjärtade kvinnor ger till de fattiga och utsatta, av godhet och av välgörenhet. I Svinälängorna bor andra klassens människor, de får hållas där, bara de inte ställer till med för stor oreda och stör för märkbart.”

Bjelvehammar jatkaa suurten ihmisryhmien yhä nykypäivänä olevan eri tavoin yhteiskunnan ulkopuolella yhteiskunnan perusrakenteiden vuoksi. Tämä synnyttää Bjelvehammarin mukaan yhä levottomuutta, pettymystä ja väkivaltaa kuten *Sikaloissa* kuvatussa 1960- ja 1970-lukujen Ruotsissa. Myös Johansson huomauttaa monen mielellään kuvittelevan Alakosken kuvaaman luokkayhteiskunnan jääneen menneisyyteen Ruotsissa, vaikka asia ei niin olekaan. Keskustan ja marginalian välinen suhde näyttäytyikin maassa yhä vahvana.

Vaikka maahanmuuttajien aikaisempina vuosikymmeninä kohtaamia asenteita ja stereotyyppioita kritisoidaan voimakkaasti *Sikaloiden* kirjallisuusarvioissa, esiintyy niitä kuitenkin yhä. Thenten koulunpihaesimerkissä esiintyvä puukoin taiste-

leva suomalainen esiintyy myös Sarrimon arvostelussa, mutta hieman erilaisessa asiayhteydessä:

”Det riktigt otäcka är att Leena och hennes bröder växer upp i en missbrukarfamilj. Lillbrorsan slutar prata, Leena kan inte sova, medan storebror försvinner. Bilden av den svärande, supande, knivkastande finnen förverkligas via barnets utsatta, vanmäktiga och ångestfyllda blick.”

Vaikka kirjassa esiintyykin paljon suomalaisstereotypioihin vahvasti liittyntä alkoholinkäyttöä, huomauttaa *Sikaloiden* vastaanottoa myös tutkinut Johansson (2008:12), ettei kirjassa kuitenkaan esiinny puukkoväkivaltaa, vaikka Sarrimo mainitsee sen arvostelussaan osana hahmojen kuvausta. Sarrimo ei tunnukaan pohjaavan suomalaiskuvaustaan niinkään suoraan kirjaan vaan osittain ainakin omiin piileviin asenteisiinsa ja suomalaisstereotypioihinsa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen johdantoluvussa tutkimuksen tavoitteiden yhteydessä listattiin tutkimuskysymyksiä, joihin analyysiluvun kautta on pyritty saamaan vastauksia. Ensimmäinen tutkimuskysymys liittyi suoraan kirjailijoiden määrittelyyn ja siihen, miten Antti Jalavaa ja Susanna Alakoskea representoidaan ruotsalaisten päivälehtien kirjallisuusarvioissa.

Suomalaisuus ja siirtolaistausta määrittelivät Jalavaa vahvasti vielä 1980-luvun alussa, kun taas Alakosken representaatioissa 2000-luvulla näyttäytyi siirtolaistaustan sijasta lähinnä luokka ja työläistausta. Ruotsissa kasvanut Jalava nähtiin samanaikaisesti suhteessa ruotsalaisuuteen eräänlaisena väliinputoajana, kielettömänä ja kodittomana suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden välissä. Vaikka Alakosken suomalaista taustaa ei kirjallisuusarvioissa yhtä lukuun ottamatta tuotu suoraan esille, esiintyi suomalainen tausta kuitenkin muutamassa arvostelussa, vaikkakin hyvin implisiittisesti. Suurimmassa osassa kirjallisuusarvioita Alakosken suomalainen tausta jätettiin kuitenkin kokonaan mainitsematta. Jalavan määrittelyissä esiintynyttä haljennutta identiteettiä tai kaksoisidentiteettiä suhteessa ruotsalaisuuteen ei Alakosken yhteydessä esiintynyt ollenkaan. Mielienkiintoisena lisänä ruotsinsuomalaisuutta ei yhdessäkään kirjailijoihin kohdistuvissa arvioissa tuotu esille, ei 1980-luvulla eikä 2000-luvulla.

Representoiminen työläiskirjailijaksi tuntuu kytkevän Alakosken myös tiiviimmin ruotsalaiseen kirjallisuuteen kuin esimerkiksi ruotsinsuomalaiseen tai suomalaiseen kirjallisuuteen. Alakoski tunnutaankin nähtävän arvosteluissa ennen kaikkea ruotsalaisena nykykirjailijana, kun Jalava vielä 1980-luvulla nähtiin selkeästi maahanmuuttajakirjailijana. *Asfalttikukka* ei myöskään tunnu kuuluneen vielä 1980-luvulla ruotsalaisen kirjallisuuden piiriin vaan se nähtiin arvosteluissa enemminkin osana suomalaisten ja erityisesti suomalaissiirtolaisten historiaa. Vaikka Jalava näyttäytyikin ruotsalaisille arvostelijoille maahanmuuttajakirjailijana, tuntuu hän ruotsinsuomalaisena kirjailijana kuitenkin olleen eräänlaisessa ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden murrosvaiheessa. Suomesta Ruotsiin muuttaneen ensimmäisen sukupolven on nähty lähes yksinomaan kirjoittaneen suomeksi, mutta Ruotsissa syntyneen toisen sukupolven sen sijaan ruotsiksi. Lapset maahan muuttanut Jalava kirjoitti toisen sukupolven tavoin ruotsiksi, mutta

teemojensa puolesta Jalavan teokset liikkuvat kuitenkin vielä ensimmäisen sukupolven ruotsinsuomalaiskirjailijoiden teemoissa. Jalavan kytkeminen Lars Hårdin Schildtin arvostelun yhteydessä kertoo myös ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden monimutkaisesta asemasta ruotsalaisen kirjallisuuden kentällä 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa.

Vaikka Alakoskea ei arvosteluissa liitetä millään tavalla esimerkiksi aikaisempaan suomalaiseen tai ruotsinsuomalaiseen kirjallisuuteen, esiintyy arvosteluissa yhtymäkohtia muihin ruotsalaisiin maahanmuuttaja- ja vähemmistötaustaisiin kirjailijoihin kuten Astrid Trotzigiin ja Mikael Niemeen. Alakosken yhdistäminen muihin vähemmistö- ja maahanmuuttajataustaisiin kirjailijoihin viittaakin arvostelijoiden tiedostavan myös Alakosken taustan, mutta vaikenevan siitä ja pitävän sitä jopa itsestäänselvyytenä. Alakosken kohdalla suomalaisuuden korostamista ei kirjallisuusarvioissa kuitenkaan esiinny samalla tavalla kuin esimerkiksi Trotzigin tai Khemirin tapaisten kirjailijoiden yhteydessä kaupallisen brändin tavoin. Representoiminen työläiskirjailijaksi tuntuukin enemmän tukevan esimerkiksi Nilssonin (ks. luku 2.3.2) esittämää näkemystä siitä, että maahanmuuttajataustaisten kirjailijoiden teokset pitäisi nähdä enemmän työläiskirjallisuutena kuin maahanmuuttajakirjallisuutena. Samalla se kertoo myös luokan ja etnisyyden välisen rajan hämärtymisestä nyky-Ruotsissa sekä uusista vaihtoehtoisista representaatiokeinoista. Etnisyydestä tunnutaan pyrittävän yhä enemmän eroon ihmisten määrittelyn perustana, mikä omalta osaltaan kieli myös poliittisesti korrektista ilmapiiristä nyky-Ruotsissa. Toisaalta suhde työläiskirjallisuuteen voi kertoa myös ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden läheisestä suhteesta työläiskirjallisuuteen.

Kirjailijoiden representaatiot antavat vastauksia myös kysymykseen siitä, miten representaatiot heijastavat ruotsinsuomalaista identiteettiä eri vuosikymmenillä ja miten se on välittynyt ruotsalaiselle valtaväestölle. Ruotsinsuomalaisen vähemmistöidentiteetin on nähty vähitellen kehittyneen 1980-luvulta lähtien erityisesti ruotsalaistuneen toisen sukupolven myötä. Kuitenkin vielä 1970- ja 1980-lukujen taitteessa ruotsinsuomalaisuus tuntuu olleen voimakkaassa murrosvaiheessa tilapäisyyden ja pysyvyyden välissä. Myös Jalavan representaatiot, erityisesti juurettomuus, osoittavat monimutkaisen aseman siirtolaistaustaisena uudessa maassa sekä murrosvaiheen suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden välil-

lä. *Asfalttikukan* kirjoittamisen ja ilmestymisen aikaan ruotsinsuomalaiset nähtiin Ruotsissa vielä ennemminkin suomalaisina ja maahanmuuttajina kuin maan pysyvänä väestönä tai oman erikoisidentiteettinsä omaavana ryhmänä. Tämä heijastuu myös kirjallisuusarvioissa ja Jalavan representoimisessa maahanmuuttajana.

Alakoski tunnutaan kirjallisuusarvioissa representoitavan enemmän ruotsalaisena kuin suomalaisena tai ruotsinsuomalaisena. Analyysin perusteella Alakoski voidaankin nähdä ruotsalaisena kirjailijana, joka kuitenkin kantaa yhä mukanaan jälkiä suomalaisuudesta. Kummankin kirjailijan representaatiot osoittavat, että oman ruotsinsuomalaisen vähemmistöidentiteetin kehittyessä ruotsinsuomalaiset ovat samalla siirtyneet kohti keskustaa ja ruotsalaisuutta. Samalla ruotsinsuomalaisen identiteetin on nähty muuttuneen etnisyyden määrittelemästä identiteetistä ennemminkin omaksi kulttuuri-identiteetikseen. Vähemmistöidentiteetin vahvistuminen tuntuu johtaneen samanaikaisesti hyväksyntään valtaväestön puolelta ja sen myötä ruotsinsuomalaisten integroitumiseen yhä voimakkaammin ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Tutkimuksen aineistojen välillä on alle kolmessa vuosikymmenessä tapahtunut valtava harppaus maahanmuuttajista ja orastavasta vähemmistöidentiteetistä lähes täydelliseen sopeutumiseen ruotsalaiseen yhteiskuntaan.

Analyysistä nousevat representaatiot osoittavat, että identiteetit ovat nyky maailmassa muuttovirtojen ja liikkuvuuden myötä moninaisia, ja ovat jo osin olleet sitä 1980-luvulla. Jalavan ja Alakosken representaatioissa esiintyvät vahvasti useampi kuin yksi identiteetti-positio ja kummankin identiteetin voi sanoa olevan postmoderneja subjekteja, jotka eivät ole loppuun saatettuja kokonaisuuksia vaan jatkuvasti muuttuvia identifikaatioita. Erityisesti Alakosken identiteetti tuntuu olevan hybridi identiteetti, joka on kiinteästi kiinni ruotsalaisuudessa ja uudessa kotimaassaan, mutta kantaa myös siirtolais- ja vähemmistötaustastaan merkkejä mukana kuten esimerkiksi sukunimeään. Alakoski tuntuu myös voivan ottaa erilaisia identiteetti-positioita tilanteen mukaan ja samoin niitä tunnutaan voivan antaa hänelle erilaisten määrittelyjen kautta. Ruotsalaisille Alakoski näyttää hyvin ruotsalaisena, mutta esimerkiksi suomalaisille suomalaisen taustan omaavana. Myös Jalavassa on merkkejä hybridisyydestä, mutta pysyvyyteen liittyvä epävarmuus sekä juurettomuus ovat niin leimaavia teemoja Jalavan tuo-

tannossa, ettei hänen identiteettinsä voi ainakaan täysin vielä sanoa olleen hybridi 1980-luvun vaihteessa.

Sikaloiden ilmestyessä vuonna 2006 ruotsinsuomalaisilla oli jo muutaman vuoden ajan ollut asema yhtenä Ruotsin virallisena vähemmistönä. Virallisen vähemmistöaseman myötä ruotsinsuomalaisten väliaikaisen siirtolaisidentiteetin tilalle on samalla nähty lopullisesti tulleen ylpeys omasta ruotsinsuomalaisesta erityisidentiteetistä. Alakosken representaatioissa ei ruotsinsuomalaisuutta kuitenkaan mainita missään muodossa, ei kirjailijaan kohdistuvissa määrittelyissä eikä esimerkiksi viittauksilla aikaisempaan kirjallisuuteen tai muihin ruotsinsuomalaisiin. Oma erityisidentiteetti ja virallinen vähemmistöasema ei ainakaan 2000-luvun puolivälissä tunnu laajemmin välittyneen ruotsalaiselle valtaväestölle, koska se on jätetty poikkeuksetta mainitsematta kaikissa kirjallisuusarvioissa.

2010-luvun vaihteessa tietoisuus ruotsinsuomalaisuudesta tuntuu kasvaneen voimakkaasti Ruotsissa. Ruotsinsuomalainen identiteetti tuntuu vahvistuneen varsinkin toisen ja kolmannen polven ruotsinsuomalaisten keskuudessa ja samalla myös valtaväestö on alkanut kiinnostua ruotsinsuomalaisuudesta. Esimerkiksi vuonna 2010 esitelty uusi laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä tuntuu lisänneen kiinnostusta ruotsinsuomalaisuutta kohtaan sekä vahvistanut vähemmistöidentiteettiä. Vuodesta 2011 lähtien Ruotsissa on juhlittu myös ruotsinsuomalaisten päivää, jonka avulla on pyritty kasvattamaan tietoisuutta ruotsinsuomalaisuutta kohtaan. Myös merkkipäivän virallistamisen vuonna 2013 voi nähdä osoituksena yhä kasvavasta kiinnostuksesta ruotsinsuomalaisuutta kohtaan. Vuonna 2014 ruotsinsuomalaiset tulevat saamaan myös virallisen lipun, jonka nähdään vahvistavan ruotsinsuomalaisuutta entisestään ja yhdistävän väestöryhmää. Onkin perusteltua sanoa, että vain muutamassa vuodessa *Sikaloiden* ilmestymisen jälkeen valtaväestön suhde ruotsinsuomalaisiin sekä ruotsinsuomalaisten suhde omaan vähemmistöidentiteettiinsä on muuttunut voimakkaasti positiivisempaan suuntaan.

Erityisesti menestyneet ruotsinsuomalaiset kulttuurivaikuttajat ja urheilijat voi nähdä osasyynä ruotsinsuomalaisuuden huomioimiselle Ruotsissa viime vuosien aikana. Darya Pakarisen lisäksi esimerkiksi muusikko Anna Järvinen on pu-

hunut ruotsalaisessa mediassa paljon suomalaisesta taustastaan.¹¹ Ruotsinsuomalaisten menestyjien lisäksi myös Suomen kansainvälisen menestymisen ja yleisen Suomi-kuvan kehittymisen myönteisempään suuntaan voi nähdä joltaneen Ruotsissa kiinnostukseen myös oman maan suomalaistaustaista väestöä kohtaan.

Uuden kiinnostuksen ruotsinsuomalaisuutta kohtaan voi nähdä olevan osa trendiä Ruotsissa, missä yleinen kiinnostus siirtolaisuutta kohtaan on kasvanut muutaman viime vuoden aikana. Erityisesti siirtolaisten huonot olot ja kohtelu 1960- ja 1970-luvuilla ovat auenneet uudella tavalla ruotsalaisille siirtolaisuuden kasvaneen käsittelyn myötä.¹² Samalla yleisen suhtautumisen maahanmuuttoon ja maahanmuuttajia kohtaan on nähty muuttuneen positiivisemmaksi Ruotsissa. Myös aineiston analyysi nosti esille valtaväestön muuttuneen suhtautumisen ruotsinsuomalaisia sekä muita vähemmistö- ja maahanmuuttajaryhmiä kohtaan viime vuosikymmenien aikana.

Vielä 1980-luvulla ruotsinsuomalaiset olivat selkeästi marginaliassa ja heitä määriteltiin keskustasta käsin usein yhä siirtolaistaustaan perustuen. Erityisesti puutteellinen kielitaito sekä riittämättömät yhteiskunnalliset vaikutusmahdollisuudet tuntuvat vaikuttaneen asemaan suhteessa keskustaan. Myös Jalava tuntuu itse määritelleen itsensä marginaaliseksi kirjailijaksi ja kirjoittaneen *Asfalttikukan* ennemminkin suomalaissiirtolaisena kuin ruotsalaisena. Alakosken representaatiot puolestaan viittaavat vahvemmin kirjailijan asemaan lähempänä keskustaa. Erityisesti Alakosken kytkeminen työläiskirjallisuuteen viittaa Alakosken läheisestä asemasta suhteessa keskustaan. Myös Alakoski on itse määritellyt itseään luokkatietoisena kirjailijana, mikä asettaa hänet kirjailijana erilaiseen asemaan suhteessa keskustaan kuin Jalavan. Ruotsinsuomalaisten yhteydessä aineiston analyysistä nousevat representaatiot tuntuvat kertovan, että ruotsinsuomalaiset nähdään Ruotsissa nykyään ennemminkin ruotsalaisina kuin maahanmuuttajina tai ruotsinsuomalaisina. Huonon tietoisuuden ruotsinsuomalaisesta vähemmistöidentiteetistä voi myös nähdä vaikuttaneen asiaan. Representaatiot tukevatkin käsitystä ruotsinsuomalaisten siirtymisestä kolmen vuo-

---

¹¹ Ks. esim. Wickberg, Jenny 2012: ”Vi sågs som ett lägre stående folk”. *Svenska Dagbladet*, 18.1.2012.

¹² Virtanen Leena 2013: Suomalainen mies puhuu ja itkee. *Helsingin Sanomat, Nyt-liite*, 29.3.2013.

sikymmenen aikana marginaliasta lähemmäksi keskustaa ja valtaväestöä. Samalla ne tukevat yleistä käsitystä marginaalisuuden siirtymisestä erityisesti postmoderneissa länsimaisissa yhteiskunnissa lähemmäksi keskustaa.

Alakoskeen kohdistuu arvosteluissa kuitenkin yhä muutamia maahanmuuttaja- ja vähemmistöviittauksia, joiden myötä Alakosken ei voi katsoa olevan aivan keskustassa, vaan tapauskohtaisesti yhä myös marginaliassa. Myös Sarrimon kirjallisuusarviossa ilmenevät piilevät asenteet ja stereotypiat kertovat yhä olemassa olevista valtasuhteista ja erityisesti vallasta määritellä toisia keskustasta käsin. Vaikka suomalaisten asema tunnustettuna vähemmistöryhmänä tuntuukin olevan Ruotsissa lähellä keskustaa, tai jopa usein sen sisällä, tuntuvat piilevät asenteet kuitenkin osoittavan, etteivät ruotsinsuomalaiset aina nykypäivänkään ole täysin keskustassa vaan heitä määritellään yhä myös marginaalisina.

Marginalian ja keskustan välinen suhde tuntuu olevan hyvin joustava. Brah esitti keskustan ja marginalian välisen valtasuhteen ilmenevän erilaisilla akseleilla (ks. luku 2.2.3), mutta akseleiden sijasta on ehkä yksinkertaisempaa puhua kehistä. Marginalia tuntuu rakentuvan sisäkkäisistä kehistä, joiden keskellä keskusta sijaitsee. Vähemmistön edustaja voi edetä kehillä kohti keskustaa, mutta voi myös palata keskustasta uloimmille kehille tapauskohtaisesti. Vähemmistön edustaja voi samanaikaisesti seisoa myös useammalla kehällä. Myös keskusta voi asettaa vähemmistön edustajan marginalian eri kehille tapauskohtaisesti erilaisten määrittelyiden kautta. Marginalian ja keskustan välinen joustava suhde tuntuu tukevan hybridien identiteettien moninaisia ja joskus jopa ristiriitaisia ja limittäisiä identiteettiäpositioita.

Eri vähemmistö- ja maahanmuuttajaryhmien asemaan marginaliassa suhteessa keskustaan tuntuvat vaikuttavan suuresti esimerkiksi kielitaito, maassaoloaika, nimi sekä jossain määrin myös ulkonäkö. Tämän valossa 1980-luvun vaihteen ruotsinsuomalaisten voi myös nähdä kauempana keskustasta verrattuna 2000-luvun ruotsinsuomalaisiin. Ruotsinsuomalaisten nopea siirtyminen kohti keskustaa muutaman vuosikymmenen aikana tuntuu johtuvan pitkälti ruotsalaisten ja suomalaisten samankaltaisesta kulttuuritaustasta ja ulkonäöstä. Erityisesti perinteisestä ruotsalaisesta ulkonäöstä poikkeava ulkonäkö tuntuu eri etnisten ryhmien kohdalla yhä hidastavan siirtymistä kohti keskustaa, vaikka kielitaito ja

maassaoloaika olisikin samankaltainen esimerkiksi ruotsinsuomalaisten kanssa. Samoin myös uudemmat ja vanhemmat maahanmuuttajaryhmät tuntuvat vertautuvan vahvasti toisiinsa. Esimerkiksi muusikko Darya Pakarisen mielestä viime aikoina Ruotsiin Euroopan ulkopuolelta tulleet siirtolaiset ovat nykyään niin sanottuja matalamman statuksen ruotsalaisia, joiden nähdään rasittavan yhteiskuntaa enemmän.¹³

Tilanteen ajankohtaisuudesta ja valtasuhteiden olemassaolosta kertoo myös kirjailija Jonas Hassen Khemirin maaliskuussa 2013 Dagens Nyheterissä julkaistu avoin kirje Ruotsin oikeusministerille Beatrice Askille, jossa hän kritisoi voimakkaasti Askin tukemaa poliisien harjoittamaa toimintaa kysyä henkilöllisyyspapereita ulkomaalaiselta näyttäviltä henkilöiltä.¹⁴ Khemirin kirjoitus nosti Ruotsissa valtaisan keskustelun ulkonäköön perustuvista ennakkoluuloista sekä yhteiskunnan rakenteellisesta rasismista. Khemirin kirjoituksen onkin nähty olevan mahdollisesti uuden rasisminvastaisen keskustelun alku Ruotsissa. Se myös todistaa pelkän ulkonäön yhä määrittävän kielitaidosta ja sopeutumisesta huolimatta väestöryhmiä sekä keskustan vallasta määritellä ihmisiä marginaliassa.

Kirjallisuusarvioista nousevat representaatiot tuntuvat kertovan nyky-Ruotsista, missä maahanmuuttajia ja vähemmistöjä ei tietoisesti enää haluta käsitellä yhtenä yhtenäisenä ryhmänä. Sen sijaan näkyvissä on vahvaa pyrkimystä väestöryhmien sisältä löytyvien erojen ja vaihtelun tiedostamiseen ja huomioimiseen. Myös jaottelua syntyperäisten ruotsalaisten ja maahanmuuttajataustaisten ruotsalaisten välillä tunnutaan yritettävän välttää yhä enemmän, vaikka piileviä asenteita yhä silloin tällöin esiintyykin. Aiempien stereotyyppien pelkistäväyyden kyseenalaistaminen liittyy Hallin (1999:215–216) mukaan postmoderniin identiteettikäsitykseen, jolle on tyypillistä positiivinen samaistuminen sellaiseen kohteeseen, joka aiemmin oli torjuttu. Viimeisimmille vuosikymmenille leimallisen muutoksen taustalla on nähtävissä maailman moninaisuuden ja erojen tunnistaminen sekä niiden ylistäminen.

---

¹³ Kotiranta, Pirkko 2013: Ruotsinsuomalainen – ja ylpeä siitä. *Helsingin Sanomat*, 2.4.2013.

¹⁴ Khemiri, Jonas Hassen 2013: Bästa Beatrice Ask. *Dagens Nyheter*, 13.3.2013.

Ruotsissa viime aikoina käyty keskustelu esimerkiksi maahanmuuttajakirjallisuus-määritteen ympärillä on myös osoitus aikaisempien käsityksien kyseenalaistamisesta. Ruotsissa puhutaan esimerkiksi vielä yleisesti ensimmäisen, toisen ja jopa kolmannen sukupolven maahanmuuttajista, joka leimaamisen lisäksi voi usein olla jopa harhaanjohtavaa. Kolmannen polven maahanmuuttajaksi määrittelyyn voi esimerkiksi riittää vain yksi maahanmuuttotaustainen isovanhempi vaikka muuta kytköstä etniseen taustaan ei ole. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ei monesti puhuta ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajista, vaan ensimmäisen ja toisen sukupolven amerikkalaisista. Jo pelkällä nimityksellä voi nähdä olevan vaikutuksia maahanmuuttajan omaan identiteettimäärittelyyn, kun tämä otetaan vahvemmin mukaan yhteisöön pelkän määritteen kautta. Vähemmistöt kuitenkin syntyvät aina valtaväestöstä käsin tulevista määrittelyistä.

6 YHTEENVETO

Tämä pro gradu -tutkielma on tutkinut ruotsinsuomalaisuuden muuttuvia representaatioita 1980-luvun ja 2000-luvun välillä. Tutkimus on keskittynyt kahden Ruotsissa menestyneimmän ruotsinsuomalaisen romaanin *Asfalttikukan* ja *Sikaloiden* kirjallisuusarvioihin sekä niistä nouseviin kirjailijoihin kohdistuviin representaatioihin. Siinä missä Antti Jalavaa määriteltiin aineistossa etniseen taustaan liittyen sekä maahanmuuttajana, on Susanna Alakoski tiiviimmin kiinni ruotsalaisuudessa ja etnisyyden sijaan häntä määrittelee ennemminkin luokkatausta.

Ruotsinsuomalaisuus on tutkimuksen perusteella muuttunut huomattavasti 1980-luvun vaihteesta 2000-luvulle tultaessa. Ruotsinsuomalaiset ovat muuttaneet aikaisempien vuosikymmenien suomalaissiirtolaisista omaksi viralliseksi ja tunnustetuksi vähemmistöksi. Virallisen vähemmistöaseman myötä ruotsinsuomalaiset tuntuvat integroituneen yhä tiiviimmin ruotsalaiseen yhteiskuntaan ja samalla myös valtaväestön asenteet suomalaissiirtolaisia kohtaan ovat muuttaneet myönteisemmiksi. Kasvanut suvaitsevaisuus on puolestaan vähentänyt ruotsinsuomalaisten tarvetta sulautua täysin ruotsalaiseen kulttuuriin ja mahdollistanut oman vähemmistöidentiteetin vahvistumisen. 2010-luvulla ruotsinsuomalaisuuden voi nähdä alkaneen osoittaa orastavia merkkejä uudesta kukoistuskaudesta uusien ruotsinsuomalaisten sukupolvien sekä myönteisen Suomen kuvan myötä. Aikaisempien vuosikymmenien aktiivisen yhdistystoiminnan sijasta ruotsinsuomalaisuus on löytänyt uusia ilmenemistapoja esimerkiksi kulttuurin kautta.

Ruotsinsuomalaisten keskuudessa esiintyy paljon vaihtelua oman identiteetin määrittelyn ja suomalaisuuteen suhteen. Osa kokee itsensä täysin ruotsalaiseksi ja samanaikaisesti osa kaipaa yhä takaisin Suomeen. Monet ovat myös ylpeitä omasta erityisidentiteetistään, ruotsinsuomalaisuudesta. Vaikka suurin osa ruotsinsuomalaisista onkin integroitunut täysin ruotsalaiseen yhteiskuntaan, kantavat he yhä merkkejä suomalaisuudesta mukanaan – joskus jopa pelkkää etu- tai sukunimeä. Ruotsinsuomalainen identiteetti onkin postmodernissa maailmassa usein tyypillinen hybridi identiteetti. Ruotsinsuomalaisuus vähemmistöidentiteettinä tuntuu tutkimuksen perusteella kuitenkin vielä vuonna 2006 ol-

leen suhteellisen tuntematon ruotsalaisen valtaväestön keskuudessa, ja ruotsinsuomalaiset tuntuvat näyttäytyneen valtaväestölle hyvin ruotsalaisina. Se, mikä tilanne on vuonna 2013, jäi tutkimuksen ulottumattomiin, mutta yleinen mediakeskustelu viittaa kuitenkin tietoisuuden ruotsinsuomalaisuutta kohtaan lisääntyneen.

Ruotsissa tunnutaan nykypäivänä myös kritisoivan voimakkaasti suomalaissiirtolaisten sekä muiden maahanmuuttajien kohtaamaa huonoa kohtelua aikaisempina vuosikymmeninä. Myös tämä tutkimus osoitti, että maahanmuuttajista puhuttaessa pyritään nykyään välttämään niputtamista ja huomiomaan ryhmien sisäisiä yksilöllisiä eroja. Samalla maahanmuuttajia tunnutaan Ruotsissa yhä enemmän määriteltävän etnisyyden sijasta luokkataustaan perustuen, vaikka luokkayhteiskunnan monesti mielletään jääneen menneisyyteen. Maahanmuuttajien näkeminen suhteessa luokkataustaan antaa samalla kuitenkin uusia näkökulmia maahanmuuttajataustaisten kirjailijoiden tuotannon tulkitsemiseen, ja niitä on alettukin nähdä ennemmin työläiskirjallisuutena kuin maahanmuuttajakirjallisuutena.

Tutkimus osoitti myös, että Ruotsissakin esiintyy vielä piileviä asenteita ja vanhoja stereotyyppioita suomalaisia kohtaan. Niiden olemassa olo tukeekin käsitystä keskustasta ja marginaliasta. Maahanmuuttaja- tai vähemmistötaustainen henkilö voi määritellä itse itsensä suhteessa keskustaan, jonne esimerkiksi poliittinen valta keskittyy, mutta myös keskusta voi määritellä muita ja käyttää valtaa asettamalla vähemmistöjä marginaliaan. Hybridit identiteetit voivat kuitenkin käyttää marginaliaa myös hyväkseen ja määritellä itseään siellä sekä suhteessa keskustaan tapauskohtaisesti ja ottaa erilaisia identiteetti-positioita. Marginalian joustavuus onkin osoitus nyky maailman moninaisista ja liikkuvista identiteeteistä. Suhde keskustaan tuntuu usein määräytyvän kielitaidon, maassaoloajan ja usein myös ulkonäön perusteella.

Tutkimusmenetelmänä käytetty kriittinen diskurssianalyysi tuntui toimivan hyvin tutkimuksen tarkoitukseen, koska sen mukaan kielenkäytön katsotaan rakentuvan suhteessa laajempiin sosiaalisiin rakenteisiin. Se myös sallii hyvinkin joustavasti tarkastella maailmaa aineiston ulkopuolella. Kirjallisuusarviot tuntuivat myös sopivan erityisen hyvin tutkimuksen aineistoksi, koska ne keskittyvät

usein käsittelemään itse kirjaa ja sallivat sitä kautta tarkastella kirjailijoihin kohdistuvia, osaksi myös tiedostamattomia, representaatioita. Samalla päivälehtien kirjallisuuskriitikot ovat hyvä esimerkki keskustan edustajista. Aineistosta systemaattisesti esiin nostetut diskurssit heijastivat vahvasti myös valta-asemia sekä niiden ylläpitämistä, mikä on tyypillistä kriittiselle diskurssianalyysille. Laadullisen tutkimuksen kannalta ongelmallisinta on tulkintojen subjektiivisuus ja sitä kautta tulosten luotettavuus. Tutkimuksessa käytetty teoria sekä muut aiheeseen liittyvät tutkimukset tuntuvat kuitenkin johdonmukaisesti tukevan tämän tutkimuksen tulosta ja tutkimuksen voi siinä mielessä sanoa olevan luotettava. Aineistosta esille nousseet diskurssit tukevat myös yleisesti nähtyä vähemmistöidentiteetin kehitystä. Aineiston kriittisessä tarkastelussa täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että tutkimuksessa käsiteltyjen romaanien tarinankerronta nostaa esille tiettyjä teemoja ja ongelmia, joihin arvostelijat ovat myös voineet tarttua. Kirjailijoiden oma määrittely yleisesti mediassa, erityisesti siellä paljon esille olleen Alakosken kohdalla, voidaan nähdä vaikuttavan myös arvostelijoiden tapaan representoida kirjailijoita.

Tutkimuksen suurimpana rajoituksena oli aineiston rajoittuminen vain kahden teoksen kirjallisuusarvioihin. Tutkimukseen olisi ollut mielenkiintoista tuoda lisäksi teoksia 1960- ja 1970-luvuilta, mutta tuolloin teosten kirjoituskieli olisi ollut todennäköisesti suomi, mikä olisi asettanut myös omat rajoituksensa kirjallisuusarvioiden vertailevalle tarkastelulle. Sen sijaan jokin ruotsinsuomalaisen kirjailijan kirjoittama ruotsinkielinen teos 1990-luvulta olisi ollut mielenkiintoinen lisä aineistoon ja olisi sitä kautta mahdollistanut ruotsinsuomalaisuuden representaatioiden tarkastelun myös juuri ennen virallisen vähemmistöaseman saamista.

Tutkimuksesta esiin nouseva marginalian ja keskustan välinen suhde ruotsalaisessa yhteydessä asettaa mahdollisuuden myös jatkotutkimukselle ja muiden maahanmuuttajataustaisten kirjailijoiden vastaanoton ja representaatioiden tarkastelun samasta näkökulmasta kuin tässä tutkimuksessa. Missä määrin esimerkiksi Jonas Hassen Khemiriä tai Astrid Trotzigia määrittelee kirjallisuusarvioissa heidän etninen taustansa? Mikä tilanne on esimerkiksi Jan Guilloun kohdalla? Kysymys on ajankohtainen myös Suomessa, missä maahanmuuttaja-

taustaisten kirjailijoiden tuotanto tulee varmasti kasvamaan lisääntyvän maahanmuuton sekä uusien sukupolvien myötä.

Globalisaatio tuo identiteettien määrittelyyn jatkuvia haasteita kasvavan liikkuvuuden myötä. Samalla valtaväestöt ovat uudessa tilanteessa ja joutuvat yhä uudelleen tarkistamaan asennoitumistaan ja suhtautumistaan uusiin väestöryhmiin, kun lokeroiminen pelkän alkuperämaan perusteella ei olekaan niin yksinkertaista. Haasteiden lisäksi globalisaation on nähty tuovan mukanaan myös rikkautta kulttuurisen tietoisuuden ja suvaitsevuuden kautta. Kulttuurisen ymmärryksen kasvaessa myös poliittinen korrektius kasvaa ja se tuntuukin olevan tyypillistä juuri postmodernille aikakaudelle. Muutos suhtautumisessa ruotsin-suomalaisiin sekä heidän yhteiskunnallisen asemansa parantuminen onkin hyvä esimerkki alati tapahtuvasta yhteiskunnallisesta kehityksestä.

Samalla on kuitenkin muistettava, että kaikesta poliittisesta korrektiudesta ja kehityksestä huolimatta keskustelu ihmisten määrittelystä ja eriarvoisuudesta on yhä ajankohtainen Ruotsissa. Nykypäivän Ruotsissa on vielä väestöryhmiä, jotka ovat eriarvoisessa asemassa suhteessa valtaväestöön ja ruotsinsuomalaisten tapaisiin integroituneisiin väestöryhmiin. Vaikka maahanmuuttajataustaiset väestöryhmät ja heidän jälkeläisensä olisivatkin muuten täysin ruotsalaistuneita, määrittelee erityisesti ulkonäkö yhä suhtautumista heihin ja asettaa samalla heidät marginaaliaan kauemmaksi keskustasta.

LÄHTEET

LÄHDEAINEISTO

- BJELVEHAMMAR, BO 2006: Recension av Svinalängorma. *Ystads Allehanda*, 24.3.2006.
- BROMANDER, LENNART 2006: Ystad blir aldrig som förr. *Aftonbladet*, 28.3.2006.
- DAHLMAN, INGER 2006: Högt betyg för sen romandebut. *Dalarnas Tidningar*, 6.12.2006.
- JOHANSSON, EVA 2006: Lysande debut om den svåra uppväxten. *Västervikstidningen*, 28.3.2006.
- KVIST, LENA 2006: Stark debutbok om livet i Svinalängorna. *Smålandsposten*, 3.4.2006.
- LUNDBERG, KRISTIAN 2006: Nattsvart och stjärngnistrande. *Helsingborgs Dagblad*, 26.3.2006.
- LÖFSTRÖM, TOMAS 1980: Språket som befrielse. *Sydsvenskan*, 23.12.1980.
- LÖFVENDAHL, ERIK 2006: Livet hos de till synes chanslösa. *Svenska Dagbladet*, 24.3.2006.
- MORFIADAKIS, EMMANUEL 1980: Invandrarroman om nöd och förtvivlan. *Kvällsposten*, 7.12.1980.
- NYSTRÖM, JAN-OLOV 2006: Vid sidan av välståndet. *Norrbottnens-Kuriren*, 29.3.2006.
- PLANHAMMAR, PER 2006: Bakom hyreshusfönstrens neddragna persienner. *Göteborgs-Posten*, 31.3.2006.
- SARRIMO, CRISTINE 2006: Cristine Sarrimo läser Susanna Alakoski. *Sydsvenskan*, 10.4.2006.
- SCHILDT, GÖRAN 1980: Andra generationen. *Svenska Dagbladet*, 14.11.1980.
- SJÖBOHM, ANDERS 1981: Antti Jalava "Asfaltblomman": Starkt om halvspråklig hemlöshet. *Göteborgs tidning*, 3.3.1981.
- SVENSSON, KAJ 1980: Invandraren berättar om sitt främlingskap. *Helsingborgs Dagblad*, 20.11.1980.
- THENTE, JONAS 2006: Ingripande och tvång. En vädjan när föräldrar lyckas dölja misären. *Dagens Nyheter*, 25.3.2006.

TIEFENTHAL, ANNE 1980: Att sakna rötter. *Vestmanlands Läns Tidning*, 15.11.1980.

WESTHOLM, CARL AXEL 1981: Varken finne eller svensk. *Upsala Nya Tidning*, 11.2.1981.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

BLADH, GABRIEL & KUVAJA, CHRISTER 2006: Yhdestä valtakunnasta kahdeksi kansallisvaltioksi. Teoksessa Bladh, Gabriel & Kuvaja, Christer (toim.): *Kahden puolen Pohjanlahtea I. Ihmisiä, yhteisöjä ja aatteita Ruotsissa ja Suomessa 1500-luvulta 1900-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

FAIRCLOUGH, NORMAN 1997: *Miten media puhuu* (suom. Blom, Virpi & Hazard, Kaarina). Tampere: Vastapaino.

GRÖNDAHL, SATU 2002a: Från "mångkulturell" till "mångspråkig" litteratur? Teoksessa Gröndahl, Satu (toim.): *Litteraturens gränsland. Invandrar- och minoritetslitteratur i nordiskt perspektiv*. Uppsala universitet: Centrum för multietnisk forskning.

GRÖNDAHL, SATU 2002b: Invandrar- och minoritetslitteraturer i Sverige. Från förutsättningar till framtidsutsikter. Teoksessa Gröndahl, Satu (toim.): *Litteraturens gränsland. Invandrar- och minoritetslitteratur i nordiskt perspektiv*. Uppsala universitet: Centrum för multietnisk forskning.

GRÖNDAHL, SATU; HELLBERG, MATTI & OJANEN, MIKA 2002: Den torne-dalska litteraturen. Teoksessa Gröndahl, Satu (toim.): *Litteraturens gränsland. Invandrar- och minoritetslitteratur i nordiskt perspektiv*. Uppsala universitet: Centrum för multietnisk forskning.

GRÖNDAHL, SATU 2008: Från Fångarnas kör till Svinalängor. Kvinnliga erfarenheter i den interkulturella svenska litteraturen. Teoksessa Heggestad, Eva; Johannisson, Karin; Rydbeck, Kerstin & Ågren, Maria (toim.): *En ny sats – humaniora i förvandling*. Acta Universitatis Upsaliensis. C. Organisation och historia 82. Uppsala: Uppsala universitet.

HALL, STUART 1997a: Introduction. Teoksessa Hall, Stuart (toim.): *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage.

HALL, STUART 1997b: The Spectacle of the Other. Teoksessa Hall, Stuart (toim.): *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: SAGE Publications.

- HALL, STUART 1999: *Identiteetti*. Suom. ja toim. Lehtonen, Mikko & Herkman, Juha. Tampere: Vastapaino.
- HERKMAN, JUHA 2001: *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.
- JOHANSSON, EMIL 2008: *Ett dubbelt mottagande: Susanna Alakoskis Svinalängorna i pressen*. Examensarbete för kandidatexamen. Stockholms Universitet: Institutionen för baltiska språk, finska och tyska.
- JOKINEN, ARJA; JUHILA, KIRSI & SUONINEN, EERO 1999: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- JUNILA, MARIANNE & WESTIN, CHARLES 2007: *Kahden puolen Pohjanlahtea II. Enemmistöjen ja vähemmistöjen kesken*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- KIVIMÄKI, SANNA & RANTONEN, EILA 2010: Koti ja yhteisöt ruotsinsuomalaisten Susanna Alakosken Sikaloissa ja Arja Uusitalon Meren sylissä. Teoksessa Rantonen, Eila (toim.): *Vähemmistöt ja monikulttuurisuus kirjallisuudessa*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- KORKIASAARI, JOUNI & TARKIAINEN, KARI 2000: *Suomalaiset Ruotsissa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- KORKIASAARI, JOUNI 2001: *Suomalaiset Ruotsissa II maailmansodan jälkeen. Ruotsin suomalaisperäisen väestön ominaispiirteet eri vuosikymmeninä*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. <http://www.migrationinstitute.fi/articles/019_Korkiasaari.pdf> Viitattu 19.11.2012
- LATOMAA, SIRKKU 2010: "Hänellä ei ole kieltä missä hän voisi elää" – kirjallisuus kielipolitiikan ilmentäjänä. Teoksessa Rantonen, Eila (toim.): *Vähemmistöt ja monikulttuurisuus kirjallisuudessa*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- LEVÄ, MARIA 2008: *Ruotsinsuomalaisten suomalaisen identiteetin ulottuvuudet 2000-luvun alussa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. <<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports33.pdf>> Viitattu 3.4.2013.
- LIEBKIND, KARMELA 1994: Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.): *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- NILSSON, MAGNUS 2010: *Den föreställda mångkulturen. Klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*. Hedemora: Gidlunds Förlag.

- PYNNÖNEN, MARJA-LIISA 1982: *Antti Jalavan Asfaltt blomman/Asfalttikukka ja sen vastaanotto*. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto: Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö.
- PYNNÖNEN, MARJA-LIISA 1991: *Siirtolaisuuden vanavedessä. Tutkimus ruotsinsuomalaisen kirjallisuuden kentästä vuosina 1956-1988*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- PYNNÖNEN, MARJA-LIISA 1995: Ruotsinsuomalaisia pääsee kirjallisuuden kentälle. Teoksessa Savolainen, Matti (toim.): *Marginalia ja kirjallisuus. Ääniä suomalaisen kirjallisuuden reunoilta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- RANTONEN, EILA 2010: Maahanmuuttajat ja kirjallisuus Suomessa ja Ruotsissa. Teoksessa Rantonen, Eila (toim.): *Vähemmistöt ja monikulttuurisuus kirjallisuudessa*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- RANTONEN, EILA & SAVOLAINEN, MATTI 2002: Postcolonial and ethnic studies in the context of Nordic minority literatures. Teoksessa Gröndahl, Satu (toim.): *Litteraturens gränsland. Invandrar- och minoritetslitteratur i nordiskt perspektiv*. Uppsala universitet: Centrum för multietnisk forskning.
- RANTONEN, EILA & SAVOLAINEN, MATTI 2010: Vähemmistöt ja monikulttuurisuus – kulttuurit ja kirjallisuudet rinnakkain, vastakkain ja vuorovaikutuksessa. Teoksessa Rantonen, Eila (toim.): *Vähemmistöt ja monikulttuurisuus kirjallisuudessa*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- SAVOLAINEN, MATTI 1995: Keskusta, marginalia, kirjallisuus. Teoksessa Savolainen, Matti (toim.): *Marginalia ja kirjallisuus. Ääniä suomalaisen kirjallisuuden reunoilta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- SPRÅKRÅDET 2012: *Oikeus käyttää kansallista vähemmistökieltä*. <<http://www.sprakradet.se/8787>> Viitattu 2.1.2013.
- SR SISURADIO 2013: *Suomalaistaustaiset tilastoina*. <<http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=185&grupp=19101>> Viitattu 3.4.2013
- VALLENIOUS, ERKKI 1998: *Kansankodin kuokkavieraat. II maailmansodan jälkeen Ruotsiin muuttaneet suomalaiset kaunokirjallisuuden kuvaamina*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- WENDELIUS, LARS 2002: *Den dubbla identiteten. Immigrant- och minoritetslitteratur på svenska 1970-2000*. Uppsala Multiethnic Papers 46. Uppsala: Centrum för multietnisk forskning.